

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TAMPEREEN KONSERVATORION LAPSI- JA NUORISOKUOROTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Johanna Lantto

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016
YAMK Musiikki
Musiikkipedagogi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
YAMK Musiikki
Musiikkipedagogi

LANTTO, JOHANNA:

Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminnan kehittäminen

Opinnäytetyö 45 sivua, joista liitteitä 1 sivu
Marraskuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda visio Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminnalle kymmenen vuoden aikajänteellä sekä tehdä toimintasuunnitelma tuon tavoitetilan saavuttamiseksi. Työ oli työelämä- lähtöinen kehittämistehtävä, jolle oli selkeä tilaus. Konservatorion kuoro- toiminnasta on viime vuosina puuttunut pitkäjänteisyys, ja yhteistyö kuorojen sekä konservatorion eri tahojen välillä on ollut vähäistä. Kuoroja on vaivannut laulajapula.

Lähdeaineistona käytettiin tutkimuksia, jotka käsittelivät kuoroharrastuksen motivaatiota sekä kuorolaulun hyvää tekevää vaikutusta. Työssä pyrittiin myös selvittämään, missä Suomen musiikkioppilaitoksissa kuorolaulua voi opiskella sivu- tai pääaineena ja missä oppilaitoksissa voi tehdä kuorolaulun taso- suorituksia.

Työssä laadittiin konkreettinen toimintasuunnitelma, jonka avulla aletaan kehittää Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoimintaa. Suunnitel- massa on käsitelty muun muassa kuoron harjoittelu- ja esiintymistoimintaa, toiminnan rahoitusta, markkinointia ja tiedottamista. Suunnitelmassa on myös annettu ehdotukset mahdollisista yhteistyömuodoista konservatorion eri tahojen, esimerkiksi lasten laulukoulun, kanssa. Yhteistyö konservatorion musiikkileikkikoulun kanssa on tärkeää. Kuorotoiminnasta tulisi saada luonteva jatke musiikkileikkikoululle, jolloin lapset ja heidän perheensä pysyisivät musiikkiopiston piirissä ja hakeutuminen soitin- tai lauluoppilaaksi olisi luontevaa. Näin voidaan pyrkiä kasvattamaan konservatorion musiikki- opiston pienentyneitä hakijamääriä.

Työtä tehdessä kävi ilmi, että Tampereen konservatoriolle tulisi luoda kuorolaulun opetussuunnitelma. Työssä luodun vision mukaan Tampereen konservatoriolla voi jatkossa opiskella kuorolaulua ja tehdä kuorolaulun tasosuorituksia. Näin pyrittäisiin luomaan pohjaa ammattilaiskuorolaulajien koulutukselle esimerkiksi Tampereella toimivan ammattikuoron Tampere Cappellan tarpeisiin.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Music

LANTTO, JOHANNA:

Developing the Children's and Youth Choir Activities of Tampere Conservatory

Master's thesis 45 pages, appendices 1 page
November 2016

The purpose of this thesis was to create a vision for the children's and youth choir activities of Tampere Conservatory for the next ten years and to make a plan of action to reach that desired state. The task was based on the needs of the working life. It was a development work that was clearly needed to be done. The choir activities of the Conservatory have in recent years been missing sustainability and the collaboration between the choirs and the different parties in the Conservatory has been lacking. The choirs have also suffered from a lack of singers.

As source material I used studies that dealt with the motivation of choir singing as a hobby and its positive effects. The thesis also tries to clarify in which Finnish music institutions choir singing can be studied as a major or a minor subject and in which of them it is possible to take part in level examinations.

The thesis outlines a concrete action plan that is used to start improving the children's and youth choir activities of Tampere Conservatory. The plan talks about choir practice and performance activities, funding, marketing and public relations. The plan also gives a suggestion on possible models of collaboration between the different parties at the conservatory (such as the children's singing school). Collaboration with the early childhood music education at the Conservatory is important. The activities of the choir should become a natural extension of the early childhood music education. Then the children and their families would stay within the music institute and they would naturally continue to apply for musical instrument or singing lessons. This way it is possible to increase the number of applicants.

While working on the thesis it became clear that Tampere Conservatory should have a curriculum for choir singing. The vision that the thesis creates includes a possibility to study and take examinations in choir singing at Tampere conservatory. This would create a basis for teaching professional choir singers for example to meet the needs of Tampere Cappella.

Key words: singing, choirs, children's choirs, youth choirs

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 KUOROLAULU HARRASTUKSENA.....	7
2.1 Kuoroharrastuksen positiiviset vaikutukset laulajiin.....	7
2.2 Kuorolaisten motivaatio.....	9
2.3 Syyt kuorolaulun aloittamiseen.....	10
2.4 Kuorokerhotoiminta.....	10
2.5 Lapsi- ja nuorisokuororyhmien jakaminen ikäryhmien mukaan....	11
3 LASTEN LAULUHARRASTUS TAMPEREELLA.....	13
3.1 Lapsikuorot Tampereella.....	13
3.2 Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorot.....	15
3.3 Lasten laulukoulu Tampereen konservatoriolla.....	18
4 TAMPEREEN KONSERVATORION MUSIIKKIOPISTON HAKIJAMÄÄRÄT.....	20
5 KUOROLAULUN OPETUSSUUNNITELMA	22
6 KONSERVATORION KUOROTOIMINNAN KEHITTÄMINEN.....	25
6.1 Visio kymmenen vuoden päähän.....	25
6.2 Toimintasuunnitelma vision toteuttamiseksi.....	25
6.2.1 Kuororyhmät.....	25
6.2.2 Konsertit ja muut esiintymiset.....	26
6.2.3 Kuoroleirit, retket ja toiminnan rahoittaminen.....	27
6.2.4 Kuorojen ohjelmisto.....	28
6.2.5 Kuorojen markkinointi.....	29
6.2.6 Sisäinen tiedottaminen ja ilmoittautuminen.....	31
6.2.7 Kuorolaulun opetussuunnitelma.....	32
6.2.8 Kuorojen maksut.....	33
6.2.9 Yhteistyö lasten laulukoulun kanssa.....	34
6.2.10 Yhteistyö musiikkileikkikoulun kanssa.....	36
6.2.11 Yhteistyö musiikin perusteiden opetuksen kanssa.....	37
6.3 Kuoronjohtajan muistilista.....	37
6.4 Toimintasuunnitelman toteutuksen aikataulu.....	38
7 POHDINTA.....	40
LÄHTEET.....	42
LIITTEET.....	45
Liite 1. Uuden kuorolaisen ilmoittautumislomake.....	45

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni lähtökohtana on johtamieni Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuororyhmien nykytilanne. Olen toiminut kuorojen johtajana syksystä 2014 alkaen, joten minulle on muotoutunut jo selkeä kuva kuorojen toiminnasta ja toimintaympäristöstä sekä kuorotoiminnan mahdollisuuksista ja haasteista. Työni tarkoituksena on luoda konservatorion kuoroille visio vuoteen 2026 ja laatia ehdotus kehittämistoimenpiteistä lapsi- ja nuorisokuorotoiminnalle vision saavuttamiseksi.

Tämän työn pääkysymys on, miten kuorotoimintaa tulisi kehittää, jotta toiminnalla saavutettaisiin visioitu tilanne kymmenen vuoden kuluessa. Työssä selvitetään tausta-aineiston avulla, mitkä seikat motivoivat kuorolaulajia ja mitkä asiat laulajat kokevat antoisimmiksi puoliksi harrastuksessa. Työn tarkoituksena on vastata myös kysymykseen, mitkä ovat kuoroharrastuksen hyvää tekevät vaikutukset eli miksi kuorossa kannattaa laulaa. Vastauksia käytän hyväkseni suunnitellessani kuorotoiminnan kehittämistä. Kysymyksiin vastatakseni tutustun tutkimuksiin, jotka käsittelevät kuorolaulun fyysisistä ja psyykkisistä vaikutuksista laulajiin sekä heidän sosiaalisiin suhteisiinsa.

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen kehittämistehtävä. Opinnäytetyön tuotoksena on toimintasuunnitelma, jonka avulla alan kehittää konservatorion kuorotoimintaa. Toimintasuunnitelmaa raamittaa kuorolaulun opettamisen muuttuva tilanne suomalaisissa musiikkioppilaitoksissa. 2010-luvulla useammalla paikkakunnalla on luotu kuorolaulun opetussuunnitelmia ja alettu opettaa kuorolaulua oppiaineena. Espoon musiikkiopistossa on aloitettu ensimmäisenä Suomessa kuorolaulun tasosuorituksien tekeminen musiikkiopiston perus- ja opistotasolla.

Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminta on viime vuosina kärsinyt laulajapulasta. Aloittaessani kuoronjohtajana konservatoriolla syksyllä 2014 kuorolaisia oli kolmessa ryhmässä yhteensä noin 20. Talonsisäinen yhteistyö on ollut viime vuosina melko vähäistä, ja kuorotoiminnasta on puuttunut pitkäjänteinen suunnitelmallisuus.

Kuorojen toimintaa kehitettäessä on tärkeää miettiä, mitkä toimijat tai konservatorion toiminnot ovat merkittävimpiä mahdollisia yhteistyötahoja ja missä olisi saavutettavissa synergiaetuja yhteistyön myötä. Luonteviin yhteistyötahoihin lukeutuu Tampereen konservatoriossa vuodesta 2012 toiminut lasten laulukoulu, jossa annetaan yksilö- ja ryhmälauluopetusta 9-vuotiaille ja sitä vanhemmille lapsille. Lasten laulukoulun toiminta on jo vakiinnuttanut muotonsa, mutta yhteistyö konservatorion kuorojen ja laulukoulun välillä hakee vielä muotoaan. Varmaa on, että yhteistyö olisi antoisaa sekä laulukoululaisille että kuorolaisille. Yhteistyötä konservatorion orkestereiden kanssa olisi myös laajennettava.

Mahdollista yhteistyötä konservatorion musiikkileikkikoulutoiminnan eli muskarin ja musiikin perusteiden opetuksen kanssa on syytä pohtia. Kuorotoiminnasta tulisi saada luonteva jatke musiikkileikkikoululle, jolloin lapset ja heidän perheensä pysyisivät musiikkiopiston piirissä ja hakeutuminen soitin- tai lauluoppilaaksi olisi luontevaa. Näin voitaisiin päästä vastaamaan myös viime vuosikymmenten aikana laskeneisiin konservatorion hakijamääriin.

Eräs taho, jonka kanssa voisi pitkällä aikajänteellä syntyä hyödyllistä yhteistyötä, voisi olla Tampereelle vuonna 2015 perustettu ammattikuoro Tampere Cappella. Ensimmäistä kertaa Tampereella on mahdollisuus tehdä työtä myös kuorolaulajana. Millainen rooli voisi konservatorion kuoroilla olla kokonaisuudessa, jos Tampereen Musiikkiakatemiassa aletaan kouluttaa ammattikuorolaulajia?

2 KUOROLAULU HARRASTUKSENA

Vuoden 2013 eurobarometrin mukaan suomalaista 23 % on laulanut viimeisen vuoden aikana. Suomalaiset ovat lauluinnostuksessa EU:ssa sijalla kolme heti tanskalaisten ja ruotsalaisten jälkeen. Tutkimuksen perusteella ei tiedetä, missä tilanteessa ja millä porukalla suomalaiset laulavat, mutta laulamisen tärkeydestä suomalaisessa kulttuurista tulos kertoo. (Singing Europe 2015, 21.) Tilastokeskuksen vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen mukaan neljä prosenttia Suomen väestöstä laulaa kuorossa.

Kuorolaulu on kautta Suomen kansallisen heräämisen ja itsenäisen historian ajan ollut maassamme suosittu musiikin harrastusmuoto. Kuoroja arvioidaan olevan Suomessa noin 3 000 (Louhivuori & Salminen 2005, 12). Tähän määrään ei ole laskettu vielä koulujen kuoroja, joten kuorojen kokonaismäärä on vielä tuota huomattavasti suurempi.

Suomessa toimii tällä hetkellä vain muutamia ammattikuoroja. Suomen Kansallisoopperan kuoro on Suomen ainoa kuoro, jossa laulajat laulavat päätoimisesti. Helsingin kamarikuoro on perustettu vuonna 2005 lakkautetun Radion kamarikuoron pohjalle. Sen laulajat ovat ammattilaisia ja saavat työstään harjoitus- ja esiintymispalkkiot. Kuoro toimii projektiluonteisesti, samoin kuin vuonna 2014 Tampereella perustettu ammattikuoro Tampere Cappella, jota johtaa Markus Yli-Jokipii.

2.1 Kuoroharrastuksen positiiviset vaikutukset laulajiin

Viime vuosina on julkaistu useita tutkimustuloksia kuorolaulun positiivisesta vaikutuksesta kuoroharrastajan henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Suomessa toteutetussa tutkimuksessa (Johnson ym. 2016, 17) selvisi, että seniorikuorolaiset ovat elämänlaatuunsa ja terveyteensä tyytyväisempiä kuin epäaktiivisemmin harrastavat tai aktiivisesti jotain muuta harrastavat vertailuryhmäläiset. Englantilaisessa tutkimuksessa (Clift ym. 2010, 29–30) päädyttiin johtopäätökseen, että kuorolaulu vaikuttaa hyvinvointiin kuudella

eri tavalla: lisäämällä onnen tunnetta, syrjäyttämällä huolet ainakin hetkellisesti, rauhoittamalla keskittyneen hengityksen avulla, lisäämällä sosiaalisia kontakteja, aktivoimalla oppimaan uutta ja sitouttamalla aktiiviseen osallistumiseen. Kuorolaulu antaa laulajille mahdollisuuden tehdä musiikkia, ilmaista tunteita ja olla yksi tärkeä osanen isompaa kokonaisuutta. Kuorolaulu myös kehittää laulutaitoa, opettaa sosiaalisia taitoja ja antaa mahdollisuuden tavata ihmisiä ja saada onnistumisen elämyksiä.

Tutkimuksissa on todettu lapsena aloitetun musiikkiharrastuksen parantavan keskittymiskykyä ja helpottavan mm. kielten oppimiskykyä (Milovanov & Tervaniemi 2011). Musiikin harrastaminen vaikuttaa aivojen toiminnallisuuteen positiivisesti, mikä tukee monenlaista oppimista. Huotilaisen (2012, 106) mukaan kuorolaulaja joutuu laulaessaan jakamaan tarkkaavaisuuttaan jatkuvasti oman, muiden kuorolaisten ja kuoronjohtajan toiminnan välillä, joten tarkkaavaisuustaidot harjoittuvat koko ajan paremmiksi.

Louhivuoren ja Salmisen (2005, 13–14) mukaan ihmissuhteet ja yhteenkuuluvaisuuden tunne ovat tärkeitä kuorolaisille. Heidän tutkimustuloksiansa mukaan kuorolaiset tuntevat välillä laulaessaan unohtavansa ympäröivän maailman. Laulajat kokevat myös voimakkaita tunne-elämyksiä sekä sisäistä rauhaa. Kuorolaulun koetaan vähentävän stressiä ja rentouttavan arkielämän kiireiden keskellä.

Englantilaistutkimuksen (Pearce ym. 2015) mukaan kuorolaulu toimii ”jään rikkojana” sosiaalisten suhteiden luomisessa. Kuorolaulajien raportoitiin ryhmäytyvän nopeammin kuin luovan kirjoittamisen tai käsityöryhmä jäsenet. Ajan kuluessa kaikki ryhmät pääsivät ryhmäytymisessä samalle tasolle. Tutkimuksen mukaan yhdessä tuotettu musiikki loi positiivisia ajatuksia ryhmästä ja sen jäsenistä, vaikka laulajat eivät vielä tunteneetkaan toisiaan henkilökohtaisesti. Tutkimuksessa todettiin myös, että kuorolaulajien positiivisten tunteiden kokeminen kasvoi harjoituksissa enemmän kuin kahden muun vertailuryhmän positiiviset tunteet.

Kuorolaulun vaikutusta jännitystä kokeville yliopisto-opiskelijoille on tutkittu suomalaisessa Taideyliopiston ja Ylioppilaiden terveydenhuollon yhteishankkeessa. Opiskelijat osallistuivat kuorolaulukurssille, jolla

improvisoitiin ja laulettiin yhdessä. Tutkimuksen mukaan kuorossa toisten kohtaamisen koettiin tapahtuvan samalla tasolla, ja ryhmästä saatiin myös vertaistukea. Yhteisöllisyyden kokemus musiikin ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta paransi kurssille osallistujien oppimista ja hyvää elämää. (Siljamäki 2016.)

2.2 Kuorolaisten motivaatio

Kuorolaisten motivaatiota on tutkittu Suomessa useiden kuoromuotojen kohdalla. Näissä suomalaisissa tutkimuksissa mieskuoroharrastuksen tärkeimmiksi motiiveiksi paljastuivat ystävät ja ryhmän jäsenyys (Miettinen & Niemistö 1998, 92). Myös laulamisen tuottama mielihyvä, mahdollisuus luovaan toimintaan, esiintyminen, kuuluisuus sekä yleisön osoittama suosio motivoivat mieskuorolaisia. Särkisen (2015, 38) tutkimuksessa Jyväskylän Naislaulajien jäseniä motivoivat eniten yhdessä laulaminen sekä oman laulutaidon kehittäminen. Lisämotivaatiota tuli ystävien tapaamisesta kuorossa sekä monipuolisesta musiikkiin tutustumisesta ja konserttikokemuksista. Poikakuoroissa tärkeimpiä kannustimia olivat Murtoniemen (2002, 49, 53, 59) tutkimuksen mukaan sisäinen motivaatio ja laulamisen tuottamat elämykset. Vanhempien kannustus ja esiintymiset koettiin myös kantavana voimana kuorolaisten keskuudessa.

Heilala ja Virtanen (2006, 63–65) ovat tutkineet kuorossa laulamisen motivaatiota perusopetuksen koulujen kuoroissa. Tutkimuksessa merkityksellisimmäksi lapsikuorolaisten motivaation lähteeksi paljastuivat laulamisen ilo, sosiaaliset kontaktit kavereihin ja kuoronjohtajaan sekä esiintyminen. Pienet palkkiot, ulkoiset motiivit sekä kannustus ovat pienempiä kuorolauluun energiaa antavia motiiveja. Musiikin harrastaminen tai kuoroharrastus ei luultavasti jatku pitkään, elleivät laulajan motiivit ole laulamisen iloon, sosiaalisuuteen ja esiintymiseen liittyvät motiivit, vaan motiivit ovat ulkoisia, esimerkiksi paremman musiikin kouluarvosanan tavoittelu. Kuoroleirejä, retkiä ja kuoromatkoja pidettiin tutkimuksen mukaan parhaimpina asioina kuoroharrastuksessa.

Tärkeiden ihmisten kannustus toimi tukevana pohjana lasten motivaatiolle. Läheisten ihmisten kannustus vaikuttaa pitkäkestoisen harrastuksen säilymiseen, esiintymisinnokkuuteen sekä käsitykseen itsestä laulajana. Tutkimuksen mukaan poikia kannustettiin tyttöjä vähemmän laulamaan kuorossa. (Heilala & Virtanen 2006, 30, 51, 54.)

Louhivuoren ja Salmisen (2005, 13) tutkimukseen vastasi 16–91-vuotiaita kuorolaisia. Tärkeimmiksi syiksi laulaa kuorossa osoittautuivat oman laulutaidon kehittyminen sekä musiikilliset elämykset.

2.3 Syyt kuorolaulun aloittamiseen

Kuorolaulun aloittamisen taustalla on monia syitä. Louhivuoren ja Salmisen tutkimuksessa (2005, 12–13) yleisintä on, että kuoroon liitytään ystävän tai tuttavän ehdotuksesta. Puolet tutkimukseen vastanneista ajatteli, että kuorokonserteilla tai muilla kuuntelukokemuksilla ja koulussa annetulla musiikinopetuksella on ollut melko tai erittäin suuri vaikutus kuoroon liittymiseen. Tutkimukseen osallistui n. 500 suomalaista kuorolaista. Tutkimuksessa ei eritelty, onko kyse lapsena vai aikuisena aloitetusta kuoroharrastuksesta. Syyt lapsikuoroon liittymisestä voivatkin erota jonkin verran tämän tutkimuksen tuloksista.

Särkisen (2015, 36) tutkimuksessa 30 % tutkimukseen osallistuneista naiskuorolaisista ilmoitti aloittaneensa kuoroharrastuksen laulamisen ilosta. Tässä tutkimuksessa asiaa kysyttiin avoimella kysymyksellä, joten tulos ei ole vertailukelpoinen Louhivuoren ja Salmisen tutkimuksen kanssa.

2.4 Kuorokerhotoiminta

Syksyllä 2016 espoolaisissa alakouluissa aloitettiin kuorokerhotoiminta Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä kaksivuotisella hankeavustuksella. Avustus liittyy hallitusohjelman kärkihankkeeseen ”Lastenkulttuurin saatavuuden parantaminen”, ja toiminta käynnistyi Tapiolan kuoron aloitteesta. Kuorokerhotoiminta aloitettiin aluksi viidessä koulussa ja tarkoituksena on

laajentaa toimintaa lukuvuoden aikana yhdeksään kouluun. Kuorokerhon kuoronjohtaja Sanna Valvanne toivoo, että kuorokerhotoiminta laajenisi kymmenessä vuodessa koko Suomeen. ”Toimeenpanijoina voisivat olla vaikkapa maamme muut suuret ja tasokkaat kuorot Tapiolan kuoron tapaan.” (Mäntyranta 2016, 58–59.)

Kuorokerhot tarjoavat 1.–6.-luokkalaisille ammattimaisesti ohjattua, matalan kynnyksen kerhotoimintaa koulupäivien päätteeksi. Kuorokerhoissa lauletaan yksi- ja moniäänisesti sekä ”otetaan koko keho mukaan ja tehdään kaikki hauskasti, ilon ja tunteiden kautta”. Liikunnan ja ilmaisun avulla pyritään vapauttamaan olemus, jolloin ääni pääsee virtaamaan luonnollisesti ja estoitta. Kerhoon pääsevät kaikki halukkaat taustasta ja väestöryhmästä riippumatta. (Mäntyranta 2016, 58–59.) Keväällä kuorokerholaiset konsertoivat yhdessä Tapiolan kuoron kanssa. Kuorokerhohankkeesta tehdään vaikutusarvio ja toiminnasta sekä sen tuloksista kirjoitetaan raportti hankkeen päätyttyä. Tarkoituksena on löytää toiminnalle tulevaisuudessa pysyvämpi rahoitus. (Hyökki 2016b.)

2.5 Lapsi- ja nuorisokuororyhmien jakaminen ikäryhmien mukaan

Toukokuussa 2016 kysyin Suomen kuoronjohtajayhdistyksen suljetussa Facebook-ryhmässä kuoronjohtajakollegoiden mielipidettä lapsi- ja nuorisokuorojen yhdistämisestä. Kysymykseni kuului:

Auttaisitteko minua pohdinnassani? Tampereen konservatorion kuorovalmennus-, lapsikuoro- ja nuorisokuororyhmät ovat nykyään kovin pienet ja tarkoitukseni on alkaa kaikin keinoin kasvattaa ja kehittää toimintaa. Pohdinnassa on nyt, kannattaisiko minun yhdistää lapsi- ja nuorisokuoro eli perustaa kuoro, jossa olisi kaikki noin 9-vuotiaista lapsista lukioikäisiin tyttöihin saakka vai pitää "ala- ja yläasteikäiset" erillään. (Äänenmurroksen jälkeen voisin ohjata pojat hakemaan esim. Pirkanpoikiin.) Mitä suosittelisitte kokemuksienne perusteella?”

Sain vastauksia yhdeksältä kuoronjohtajalta, joilla kaikilla oli johdettavanaan omia lapsikuororyhmiä. Usealla vastanneella oli erikseen lapsi- ja nuorisokuorot, ja nuorisokuoron alaikäraja noin 12 vuotta. Eräs kertoi, että alakouluikäiset odottavat innolla täyttävänsä 12 vuotta, jonka jälkeen he pääsevät nuorisokuoroon yläkoulu- ja lukioikäisten kanssa. Toisella paikkakunnalla 12-vuotias saa itse päättää, siirtyykö jo nuorisokuoroon. Kollega, joka oli erillisen lapsi- ja nuorisokuoron kannalla, perusteli kantaansa sillä, että ”isot eivät halua profiloitua lapsikuoroksi”. Monissa kuoroissa lapsi- ja nuorisokuorot harjoittelevat osittain yhdessä ja tekevät myös yhteistä ohjelmistoa.

Tapiolan kuoron johtaja Pasi Hyökki (2016b) suositteli yhdistämään lapsi- ja nuorisokuoron keskustellessamme asiasta. Tapiolan kuoron laulajat ovat 8–19-vuotiaita, mikä on toiminut Tapiolan kuorossa hyvin. Kuorossa on käytössä kummijärjestelmä, jossa jokainen ensimmäisen vuoden kuorolainen saa vanhemman ”kuorokummin”, samaa stemmaa laulavan tukihenkilön (Erkkilä 2013). Kummijärjestelmä antaa vanhemmalle laulajalle vastuutehtävän, sillä kummin tehtävänä on opettaa uusi kuorolainen kuoron tavoille. Facebook-ryhmässä annettiin samankaltaisia neuvoja, mikäli kuorossa on monenikäisiä laulajia. Teini-ikäiset laulajat kokevat mielekkäänä, että heille annetaan vastuutehtäviä, esimerkiksi äänenavausharjoitusten tai stemmaharjoitusten pitämistä. Toisaalta eräs kollega totesi, että ”kyse on varmaan määristäkin: jos omanikäisiä on tarpeeksi, pienempiä / isompia on helpompi sietää”.

3 LASTEN LAULUHARRASTUS TAMPEREELLA

3.1 Lapsikuorot Tampereella

Tarkkaa tietoa Suomen tai Tampereen lapsikuorojen lukumäärästä ei ole saatavilla. Suomen Laulajain ja Soittajain Liiton eli Sulasolin alaiseen Nuorten kuoroliittoon kuuluu yli sata kuoroa. Jäsenkuoroissa laulaa lähes 3 000 lasta ja nuorta. (Nuorten kuoroliitto 2016.) Lapsi- ja nuorisokuoroja on Suomessa kuitenkin huomattavasti paljon enemmän kuin Nuorten kuoroliiton jäsenkuoroja tällä hetkellä, sillä tilastokeskuksen vuoden 2002 vapaa-aikatutkimuksen mukaan kymmenen prosenttia 10–14-vuotiaista laulaa kuorossa. Kiinnostava huomio on, että 15–19-vuotiaista enää kolme prosenttia laulaa kuorossa. (Suomen virallinen tilasto 2002.)

Tampereella toimii useita lapsi- ja nuorisokuoroja, joiden taustaorganisaatioita ovat muun muassa musiikkioppilaitokset, itsenäiset tukiyhdistykset tai seurakunnat. Tampereen koulujen ja oppilaitosten omia kuoroja ei ole listattu tässä kappaleessa, mutta niitäkin on kaupungissa useampia. Tampereen konservatorion kuoroista on kerrottu seuraavassa luvussa.

Yksi Tampereen kuuluisimmista lapsikuoroista on ollut 1940- ja 1950-luvuilla toiminut Nekalan tyttökuoro, joka kävi konserttimatkoilla Helsingissä ja Ruotsissa saakka. Vuonna 1950 kuoro teki äänilevyn, jolla kuullaan laulut Kesäillan valssi ja Kesäpäivä Kangasalla. (Nekala 2016.) Nykyään maineikkaimmat tamperelaiset lasten ja nuorten kuorot ovat Nuorisokuoro Sympaatti ja poikakuoro Pirkanpojat.

Tampereen musiikkiluokkien kuorot Nuorisokuoro Sympaatti ja Lapsikuoro Tactus ovat toimineet vuoden 2014 alusta Pirkanmaan musiikkiopiston alaisuudessa. Nuorisokuoro Sympaatti on perustettu vuonna 1981 ja se on menestynyt monissa kansainvälisissä kuorokilpailuissa. Sympaatin laulajat ovat 13–20-vuotiaita. Tactus toimii Sympaatin valmennuskuorona ja sen laulajat ovat 9–12-vuotiaita. Kuoroihin voivat pyrkiä koelaulujen kautta kaikki halukkaat. (Pirkanmaan musiikkiopisto 2016.)

Tamperelaisen Musiikkikoulu Maija Salon kuoroon pääsevät kaikki halukkaat 7–13-vuotiaat lapset. Kuoron toiminnassa painottuvat teatteri-ilmaisu ja luova leikki, sillä kuoron ohjaajat ovat sekä musiikin että teatteri-ilmaisuuden ammattilaisia. Kuorossa lauletaan pääasiassa yksinäänisesti. (Musiikkikoulu Maija Salo 2016.)

Tampereen Lapsikuoro on perustettu vuonna 1989 Tampereen kaupungin kulttuuritoimen kuoroksi. 90-luvun alussa kuoron toiminta siirtyi oman tukiyhdistyksen alaisuuteen. Tampereen Lapsikuoron laulajat ovat 6–13-vuotiaita. Tampereen Nuorisokuoro perustettiin vuonna 1994 Tampereen Lapsikuorossa aiemmin laulaneille lapsille. Aluksi kuoro oli nimeltään Nuorisokuoro Non Troppo. Nuorisokuoron laulajat ovat noin 13–19-vuotiaita. Sekä Lapsi- että Nuorisokuoroon pyritään pääsykokeiden kautta. Kuorot ovat avoimia myös pojille, mutta syksyllä 2016 kuorojen kaikki laulajat ovat tyttöjä. Kuorot harjoittelevat yleensä erikseen, mutta ohjelmistossa on myös yhteisiä lauluja. (Tampereen lapsi- ja nuorisokuoro 2016; Kivivuori 2016.)

Pirkanpojat on vuonna 1970 perustettu sekakuoromuotoinen tamperelainen poikakuoro. Pirkanpoikien ohjelmisto painottuu kirkkomusiikin mestariteoksiin, joiden lisäksi kuoro esittää myös nykymusiikkia ja popsovituksia. Perita-harjoituskuorossa on 6–9-vuotiaita poikia. Peritasta siirrytään koelaulujen kautta Concentus- ja A-kuoroon. Syksyllä 2016 aloitti toimintansa Pirkanpoikien muskari 5–6-vuotiaille pojille. (Pirkanpojat 2016.)

Tampereen seurakunnissa toimii useita lapsi- ja nuorisokuoroja. Harjun seurakunnassa toimii Harjun muskarikuoro 5–6-vuotiaille lapsille. Harjun lapsikuoro on 7–12-vuotiaiden lapsien kuoro, joka esiintyy seurakunnan tilaisuuksissa. Myös Hervannassa, Terälahdessa, Kämmenniemessä sekä Messukylässä on seurakunnan lapsikuorot, joihin ovat tervetulleita kaikki halukkaat. Harjun nuorten kuoro on tarkoitettu rippikoulun käyneille nuorille ja nuorille aikuisille. (Tampereen seurakunnat 2016.)

Tampereen ortodoksisessa seurakunnassa on tyttö- ja poikakuorot alakouluikäisille laulajille (Tampereen ortodoksinen seurakunta 2016).

3.2 Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorot

Kuorotoiminnan aktiivisuus Tampereen musiikkiopistolla, joka muuttui myöhemmin Tampereen konservatorioksi, on vaihdellut suuresti. Tampereen musiikkiopistoon perustettiin kuoro heti sen perustamisvuonna 1931. Ilmeisesti kuoro lopetti kuitenkin toimintansa jo seuraavana vuonna. 1950-luvulla kuorolaulu oli musiikkiopiston opetusohjelmassa muutaman vuoden ajan. 1960-luvulla musiikkiopistolla ei ollut lainkaan toimivaa kuoroa. Vuonna 1970 heräsi kunnianhimoinen ajatus perustaa musiikkiopistoon lapsikuoro, jonka laulajat saivat myös säveltapailu- ja soitinopetusta. Pääsykokeiden kautta kuoroon valikoitui 33 tyttöä. Kuorosta kiinnostuneet pojat ohjattiin laulamaan Pirkanpoikiin. Kuoron koko kasvoi vuosi vuodelta. Vuonna 1975 perustettiin myös pienten tyttöjen esikuoro eli niin kutsuttu pikkukuoro. Syksyllä 1977 kuorolaisia oli jo yhteensä 140. Seuraavana syksynä kuoroja oli jo neljä: harjoituskuoro, lapsikuoro, tyttökuoro sekä nuorisokuoro. (Koppinen 2001, 107–110.)

Kuorolaisten vanhemmat perustivat Kuorojen tuki ry:n vuonna 1976. Yhdistyksen avustuksella kuorot toimivat hyvin aktiivisesti ja tekivät myös useita ulkomaanmatkoja. 1980-luvulla kuorotoiminta hiipui huippuvuosista, mutta 80- ja 90-lukujen vaihteessa kuorot saivat taas uutta tuulta siipiensä alle. (Koppinen 2001, 110–111.) Päivi Pyymäen johdolla 1988–1994 konservatorion kaksi kuoroa toimivat aktiivisesti. Kuorot konsertoivat ahkerasti ja kävivät jopa Tanskassa esiintymismatkalla. (Pyymäki 2016.) 2000-luvulla konservatorion kuorot tuntuvat toimineen hiljakseen. Kuorolaisten määristä ei ole tarkkaa tietoa, sillä konservatorion vanhasta oppilastietojärjestelmästä ei saa enää selville oppilasmääriä. Toimintakertomusten ja hajanaisten opintotoimistosta saatujen tietojen perusteella 2000-luvulla on toiminut suurimman osan ajasta kolme kuororyhmää – 2000-luvun alkuvuosina B-kuoro 7–10-vuotiaille, A-kuoro 11–13-vuotiaille ja nuorisokuoro yli 14-vuotiaille. Marjo Riihimäen aloittaessa konservatoriolla kuoronjohtajana vuonna 2010 kuorotoiminta oli supistunut vain yhteen kuoroon, mutta pian kuoroja oli taas kolme: kuorovalmennusryhmä, lapsikuoro ja nuorisokuoro (Riihimäki 2016).

Aloittaessani kuorojen johtajana syksyllä 2014 Tampereen konservatoriolla toimi kolme lapsi- ja nuorisokuororyhmää: kuorovalmennus 7–8-vuotiaille ja lapsikuoro 9–12-vuotiaille lapsille sekä nuorisokuoro yli 13-vuotiaille nuorille.

Kuororyhmät olivat pieniä. Syksyllä 2014 kuorovalmennuksessa oli aluksi vain yksi poika, lapsikuorossa 13 laulajaa ja nuorisokuorolaisia neljä. Nuorisokuorosta oli juuri edellisenä keväänä lähtenyt noin kymmenen abiturienttitytön ryhmä, jotka olivat olleet mukava nuorisokuorotoiminnassa useamman vuoden ajan. Keväällä 2016 kuorovalmennuksessa oli seitsemän lasta, lapsikuorossa kymmenkunta ja nuorisokuorossa neljä laulajaa eli kuorovalmennettävien määrä oli kahden lukuvuoden aikana kasvanut, mutta lapsikuorolaiset olivat vähentyneet hiukan.

Syksyllä 2016 lapsikuoroon ja kuorovalmennukseen tuli runsaasti lapsia. Lapsikuoroon ilmoittautui lähes 20 lasta, ja kuorovalmennusryhmässä aloitti 13 lasta. Nuorisokuorossa oli syyskauden alussa viisi tyttöä, mutta näistä kolme ilmoitti heti alussa jatkavansa vain lokakuun alussa pidettävään konserttiin saakka. Konsertti kun oli harjoiteltu ja esitetty ensimmäisen kerran jo keväällä. Runsas uusien kuorolaisten määrä johtui varmasti suureksi osaksi tehokkaasta kuorotoiminnan markkinoinnista. Kuorotoimintaa esiteltiin jo keväällä konservatorion uusien oppilaiden infotilaisuudessa. Kuoroja mainostettiin myös niille (markkinointiluvan antaneille), jotka pyrkivät keväällä konservatoriolle, mutta eivät päässeet sisään. Kuorotoimintaa markkinoitiin Facebookin ”Tekemistä Tampereella lapsiperheille” -sivulla sekä julisteilla Tampereen kirjastoissa ja konservatoriolla. Kaikille konservatorion oppilaille lähetettiin Wilman kautta viesti kuoroista. Tehokas markkinointi tuotti heti hedelmää.

Konservatorion kaikkiin kuororyhmiin on muutaman vuoden ajan ollut mahdollista liittyä, vaikka ei opiskelisiakaan konservatoriolla, eikä ulkopuolisilta ole kerätty lainkaan lukukausimaksua. Monet kuorovalmennuslaisista eivät opiskele konservatoriolla. Syksyllä 2016 puolet 14 kuorovalmennuslaisesta tuli konservatorion ulkopuolelta. Lapsikuorolaisista hiukan alle puolet ei opiskellut konservatoriolla.

Kaikki kuororyhmät ovat minun kuoronjohtajakautenani ennen syksyä 2016 harjoitelleet 60 minuuttia viikossa. Kuorovalmennuslaisille eli 7–8-vuotiaille aika on melko pitkä. Lapsi- ja nuorisokuorolaisten kanssa harjoitukset voisivat olla tauon kanssa pidemmätkin, jotta oppimista tapahtuisi nopeammin. Syksyllä 2016 siirryttiin uuteen käytäntöön, jolloin lapsikuoron ja nuorisokuoron harjoitukset yhdistettiin osittain. Lapsikuorolaiset harjoittelivat

aluksi 35 minuuttia keskenään, jonka jälkeen heillä oli kymmenen minuutin tauko ja nuorisokuorolaisille pidettiin äänenavaus. Kuorot harjoittelivat yhdessä 45 minuuttia, jonka jälkeen nuorisokuoro jäi vielä harjoitukseen puoleksi tunniksi. Yhteensä harjoitukset kestivät kaksi tuntia. Lokakuussa 2016 pidetyn konsertin jälkeen nuorisokuoroon jäi vain kaksi laulajaa, jolloin tein päätöksen yhdistää lapsi- ja nuorisokuoron harjoitukset kokonaan.

Tampereen konservatorion historiikista (Koppinen 2001) ei selviä tarkkaan, milloin konservatorion kuorot ovat olleet tyttökuoroja ja milloin kuoroissa on laulanut sekä tyttöjä että poikia. Vuonna 1970, kun kuoro perustettiin uudelleen, siihen valittiin vain tyttöjä. Päivi Pyymäen johtaessa konservatorion kuoroja vuosina 1988–1994 kuoroissa oli sekä tyttöjä että poikia (Pyymäki 2016). Syksystä 2014 alkaen lapsikuorossa ja kuorovalmennuksessa on ollut mukana useampia poikia, mutta yli puolet ryhmäläisistä on ollut tyttöjä. Nuorisokuorossa on kahden vuoden aikana laulanut pelkästään tyttöjä. Syksyllä 2016 lapsi- ja nuorisokuorolaisista viidesosa on poikia, ja kuorovalmennuksessa poikien määrä on hiukan pienempi.

Konservatorion kuoroilla on ollut 2000-luvulla muutamia suurempia esiintymisiä vuosittain. Viime vuosina kuorot ovat pitäneet joka kevät oman konsertin, jota on usein elävöitetty tarinalla, näyttelijöillä, solisteilla ja säestäjillä. Keväällä 2015 järjestettiin Haltijoiden mailla -konsertti, jossa kuorolaiset toimivat vuorotellen kertojina. Vuonna 2016 kuorot pitivät touko- ja lokakuussa konsertin Täältä tullaan avaruus, jossa kolme lasta ajautuivat seikkailuun planeetalta toiselle pelastaessaan opettajaansa avaruusolioiden kynsistä. Lavalla nähtiin myös kaksi TAMK:n musiikkiteatterilinjan opiskelijaa avaruusolioiden rooleissa.

Omien konserttien lisäksi kuorot ovat esiintyneet viime vuosina mm. Tampereen Musiikkiakatemian kuorojen yhteisissä joulukonserteissa, Musiikkiakatemian oopperagaalassa, Lasten Tampere ry:n järjestämässä Soiva Suomi -lastenkonsertissa Tampere-talossa sekä vanhusten palvelutalo Viola-kodissa. Yhteistyötä on ollut myös konservatorion puhallinorkesteri Boforin kanssa. Esiintymisissä kuorot ovat laulaneet sekä erikseen että yhdessä. Kuorovalmennusryhmä ja lapsikuoro ovat laulaneet pääosin yksittäin ja nuorisokuoro kaksittäin. Kaikkien kuororyhmien yhteisnumeroissa on

laulettu kaksi- ja kolmeäänisesti, joten myös nuoremmat kuorolaiset ovat päässeet tottumaan moniäänisyyteen.

3.3 Lasten laulukoulu Tampereen konservatoriolla

Tampereen konservatoriolla on toiminut syksystä 2012 alkaen lapsille tarkoitettu laulukoulu. 1980-luvulla konservatoriolla opetettiin lapsille laulua Raija Roivaisen johdolla, mutta tuo toiminta oli sittemmin 90-luvun alussa hiipunut (Roivainen 2016).

Laulukouluun valitaan pääsykokeiden kautta joka vuosi kuusi 9-vuotiasta lasta. Laulukoulun opetuksen tavoitteena on, että oppilaat tutustuvat omaan laulu-instrumenttiinsa ja oppivat hallitsemaan sitä tietoisesti. Opetuksessa pyritään kehittämään oppilaan valmiuksia musiikin ja tekstin tulkitsemiseen, ilmaisuun ja luovaan esiintymiseen. Alusta saakka opetus laulukoulussa pohjautuu kokonaisvaltaisesti laulun perusasioihin: hyvään lauluasentoon, luonnolliseen syvähengitykseen, äänen sointiin, artikulaatioon, esiintymiseen ja ilmaisuun sekä musiikin tekemiseen yhdessä. (Laulukoulun opetussuunnitelma.)

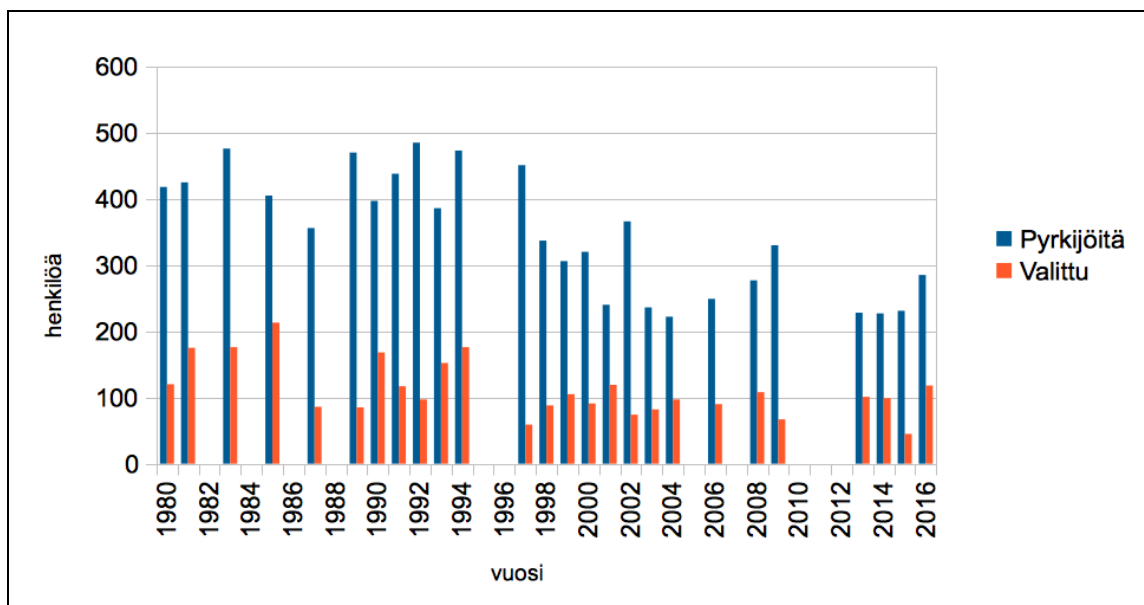
Laulukoulussa opiskellaan seitsemän vuoden ajan. Tällä hetkellä laulukoululaisia opettavat Susanna Tenkanen-Lindeman, Petri Antikainen sekä Tarja Mäki-Latvala. Kaksi ensimmäistä vuotta oppilaat saavat opetusta viikoittain 45 minuuttia pienryhmässä ja 15 minuuttia henkilökohtaisesti. Kolmantena ja neljäntenä vuotena pienryhmäopetusta annetaan 60 minuuttia ja henkilökohtaista opetusta 20 minuuttia viikossa. Viimeiset kolme vuotta oppilaille on viikoittain 30 minuutin laulutunti. Laulukoulun opintojen lopuksi suoritettavan kurssisuorituksen (laulu ½) jälkeen tutkintolautakunta antaa myönteisen tai kielteisen suosituksen lauluopintojen jatkamisesta Tampereen konservatorion pääaineisena lauluoppilaana. (Laulukoulun opetussuunnitelma.)

Laulukoululaiset osallistuvat opetussuunnitelman mukaan konservatorion kuoroon tai konservatorion hyväksymään ulkopuoliseen kuoroon. Käytännössä yhteismusisoinnit on voinut suorittaa musiikkiluokkien kuorossa, mitä hyvin monet laulukoululaiset ovat hyödyntäneet. Vain muutamia laulukoulun

oppilaita laulaa konservatorion lapsikuorossa. Laulukoulun ja konservatorion kuorojen välillä ei ole tehty yhteistyötä. Keskustelut yhteistyön aloittamisesta on kuitenkin käynnistetty. Tämän opinnäytetyöprosessin yhtenä tarkoituksena on pohtia, minkälaista yhteistyötä kuoro- ja laulukoulutoiminnassa voitaisiin tehdä niin, että yhteistyöllä hyödyttäisi molempia osapuolia.

4 TAMPEREEN KONSERVATORION MUSIIKKIOPISTON HAKIJAMÄÄRÄT

Tampereen konservatorion musiikkiopiston perus- ja opistotasolle sekä aikuisosastolle pyrkivien määrä on laskenut viimeisten vuosikymmenten aikana (kuvio 1). 1980- ja 1990-luvuilla hakijoita oli keskimäärin hiukan yli 400, kun viime vuosina hakijoita on ollut alle 300. (Tampereen konservatorion vuosikertomukset.)

KUVIO 1. Tampereen konservatorion musiikkiopiston perus- ja opistotasolle sekä aikuisosastolle pyrkineiden ja oppilaaksi valittujen henkilöiden määrä vuosina 1980–2016

Kuorojen toimintaa kehitettäessä olisi hyvä koettaa vastata myös laskeneiden hakijamäärien haasteeseen. Kuorotoiminnan kautta on mahdollista ottaa konservatorion toimintaan mukaan myös sellaisia lapsia, jotka eivät opiskele soittoa tai laulua konservatoriolla. Kuorotoiminnan kautta kuorolaiset ja heidän vanhempansa pääsevät tutustumaan konservatorion toimintaan ja heitä on helppo informoida esimerkiksi lähestyvistä pääsykokeista.

Suuri osa musiikkileikkikoululaisista ei jatka musiikkiopiston soitinoppilaina. Konservatorion opintosihteerin suullisen tiedonannon mukaan noin kolmasosa konservatoriolla aloittavista oppilaista on aiemmin ollut talon musiikki-

leikkikoulussa (Mertaniemi 2016). Nykyään oppilaiksi otetaan satakunta lasta, joten noin kolmisenkymmentä heistä on joskus käynyt konservatorion musiikkileikkikoulussa. Vuosittain musiikkileikkikoulutoiminnassa on mukana lähes neljäsataa lasta, joista noin 80 on kuusivuotiaiden ryhmässä. Kuoro-toiminnasta tulisi saada luonteva jatke musiikkileikkikoululle, mistä hyötyisi sekä kuorotoiminta että konservatorio mahdollisesti lisääntyvien hakijoiden muodossa.

5 KUOROLAULUN OPETUSSUUNNITELMA

Suomen muutamissa musiikkiopistoissa mahdollista opiskella kuorolaulua pääaineena. Taiteen perusopetuksen musiikin laajan oppimäärän laajuista opetusta antavissa oppilaitoksissa se ei kuitenkaan vielä ole mahdollista. Opetushallituksen kanta on, että oppilaan pääaine voi olla esimerkiksi laulu, mutta ei kuorolaulu (Kauppinen 2016). Kuorolaulun tasosuorituksia tehdään vasta Espoon musiikkiopistossa, jossa kuorolaulua voi opiskella sivuaineena.

Espoon musiikkiopisto toteuttaa yhdessä Tapiolan kuoron kanssa kuorolaulun opetussuunnitelmaa, joka mahdollistaa kuorolaulun laajan oppimäärän tasosuoritukset. Opetussuunnitelma on laadittu vuonna 2010, ja sitä on toteutettu syksystä 2010 lähtien Tapiolan kuoron ja Espoon musiikkiopiston välisenä yhteistyönä. Kuorolaulua opiskellaan Espoon musiikkiopistossa sivuaineena. (Hyökki 2016a.) Syksyyn 2016 mennessä kuorolaulun tasosuorituksia Perustaso 1 ja Perustaso 2 oli tehty reilut neljäkymmentä. Ensimmäinen kuorolaulun musiikkiopistotason suoritus tehtiin keväällä 2016. (Hyökki 2016b.)

Idea kuorolaulun lisäämisestä musiikkiopiston opetusohjelmaan tuli Tapiolan kuorolta. Tapiolan kuorossa on noudatettu vuosikymmenet kuoron perustajan Erkki Pohjolan musiikkikasvatuksen periaatetta, jonka mukaan kaikki kuorolaiset myös soittavat jotakin instrumenttia. Monelle Tapiolan kuorolaiselle kuorolaulu on kuoron nykyisen johtajan Pasi Hyökin mukaan ollut musiikkiopintojen ajatuksellinen pääaine. Tämä oli yksi syy siihen, että haluttiin luoda järjestelmä, jolla kuorovuosista jää konkreettinen merkintä myös musiikkiopiston päästötodistukseen. Kuorolaulun opetussuunnitelmaa laadittaessa oli pitkällä aikajänteellä tavoitteena luoda valtakunnallinen järjestelmä, joka mahdollistaa tavoitteellisen kuorolaulun opiskelun musiikkiopistossa. (Viluksela 2011.) Tällä hetkellä kuorolaulua ei Espoon musiikkiopistossa pyritä aktiivisesti saamaan pääaineeksi, vaan kuorolaulu voi olla oppilaan sivuaine tai opetukseen kuuluvaa yhteismusisointia (Hyökki 2016b).

Espoon musiikkiopiston kuorolaulun opetussuunnitelman tavoitteena on ”tukea opiskelijan muusikkouden kasvua sekä vahvistaa opiskelutaitoja sekä yksilönä että ryhmän jäsenenä”. Perustason opintojen jälkeen oppilas osaa

äänenkäytön peruseriaatteet ja pystyy työskentelemään itsenäisesti sekä vastuullisesti kuoroharjoituksissa. Oppilas osaa myös tulkita kuoronjohtajan ohjaamana eri tyyliä ja eri aikakausien teoksia. Opistotasolla oppilas opiskelee myös kuoronjohdon alkeita. (Hyökki ym. 2010.) Espoon musiikkiopistossa kuorolaulun tasosuorituksia voi suorittaa, vaikka ei opiskelisi juuri Espoon musiikkiopistossa ja opetussuunnitelma soveltuu käytettäväksi myös aikuiskuorojen kanssa. (Viluksela 2011.)

Esossa perustaso 1:n suoritusta varten oppilas osallistuu kuoron toimintaan säännöllisesti vähintään kahden vuoden ajan. Ohjelmisto sisältää vähintään 20 laulua, joissa lauletaan ainakin kolmella eri kielellä. Laulujen tulee olla vähintään 2–3-äänisiä. Tasosuorituksessa oppilas esittää kaksi vapaavalintaista ja yhden lautakunnan valitseman laulun 2–3 hengen yhtyeessä ilman säestystä ja kukin eri stemmaa laulaen. (Hyökki ym. 2010.) Tapiolan kuoron kuoronjohtaja Pasi Hyökin mukaan kokemukset tasosuorituksista ovat olleet hyviä. Yhtyeissä tehtävät tasosuoritukset ovat innostaneet kuorolaisia omatoimiseen harjoitteluun. (Viluksela 2011.)

Tasosuoritusten väliksi on määritelty Espoossa vähintään kaksi vuotta. Perustaso 2:n ohjelmisto koostuu 30:sta 3–5-äänisestä laulusta. Musiikkiopistotasolla ohjelmisto on vähintään 50 laulun laajuinen. Musiikkiopistotasolla oppilas saa äänenmuodostusopetusta yksin tai pienryhmässä vähintään kahden vuoden ajan. (Hyökki ym. 2010.) Toiveissa on, että kuorolaulussa voisi jatkossa suorittaa jopa C-kurssin – ensimmäisen ammatillisen tason kurssisuorituksen kuorolaulussa – ja kuorolaulun opiskelua voisi jatkaa myös Sibelius-Akatemiassa (Viluksela 2011).

Nurmijärven musiikkiopistossa kuorolaulua voi opiskella sivuaineena, mutta tasosuorituksia ei kuorolaulussa vielä voi suorittaa. Musiikkiopistossa annetaan laajan oppimäärän mukaista opetusta. (Westerlund 2016).

Cantores Minores -poikakuoron CM Musiikkiopistossa annetaan taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaista opetusta. Oppilaat opiskelevat kuorolaulua sekä sen lisäksi musiikin perusteita sekä äänenmuodostusta. Äänenmuodostusopetus annetaan pienryhmissä. Kuorolaulussa ei ole mahdollista tehdä tasosuorituksia. Vuonna 2011 aloittaneen CM Musiikkiopiston tavoitteena

on saada kuorolaulu taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän pääaineiseksi opetusaineeksi. Toinen päämäärä on kuoroluokkien perustaminen 3.–9.-luokkalaisille tytöille ja pojille musiikkiluokkien tapaan. (Mäki-Luopa 2016.)

Lopen musiikkikoulussa annetaan taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän mukaista opetusta. Musiikkikoulussa kuorolaulu voi olla oppilaan pääaine. Opetusta kuorolaulussa on annettu vasta kolmen vuoden ajan. Suunnitteilla on, että ensimmäiset tasosuoritukset tehtäisiin keväällä 2017. Tasosuorituksia on tarkoitus suorittaa kolmella tasolla kolmen vuoden välein. (Julen 2016.)

Myös Kalajoen kansalaisopistossa opetetaan taiteen perusopetuksen yleistä oppimäärää, ja kuorolaulu voi olla Fermaatti-kuorolaisten pääaineena. Tasosuorituksia ei kuorolaulussa tehdä, mutta kuorolaiset saavat todistuksen taiteen perusopetuksen musiikin yleisen oppimäärän suorittamisesta, kun he ovat olleet kuorossa viisi vuotta. Ylivieskan seudun musiikkiopistossa opiskeleville Fermaatti-kuoron laulajille kuoro-opinnot hyväksytään musiikkiopiston sivuaineopinnoiksi. (Autio 2016.)

6 KONSERVATORION KUOROTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

6.1 Visio kymmenen vuoden päähän

Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminnan visio (kuvio 2) kuvaa kuorotoiminnan tavoitetilaa kymmenen vuoden päästä eli vuonna 2026.

Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuoro on vuonna 2026 kansallisesti merkittävä ja kansainvälisesti vertailtuna tasokas kuoro, joka kasvattaa taitavia laulajia ja tuottaa hyvinvointia sekä laulajilleen että kuulijoilleen.

Tampereen konservatoriossa on vuonna 2026 mahdollisuus opiskella kuorolaulua ja tehdä kuorolaulun tasosuorituksia musiikkiopiston perus- ja opistotasolla.

KUVIO 2. Visio Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminnasta

6.2 Toimintasuunnitelma vision toteuttamiseksi

Toimintasuunnitelmassa on kuvattu käytännön toimet, joita tarvitaan, jotta Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminnassa saavutetaan vision mukainen tavoitetilä kymmenessä vuodessa.

6.2.1 Kuororyhmät

Tampereen konservatorion kuorovalmennus on 7–8-vuotiaille lapsille tarkoitettu kuoro, jossa opetellaan monipuolista äänenkäyttöä, yksiäänisiä lauluja sekä kaanoneita, kuorossa toimimista, kuuntelemista ja esiintymisen perustaitoja. Alle 7-vuotiaiden kuoro-opetusta on ideoitu myöhemmin tässä kappaleessa musiikkileikkikouluyhteistyön yhteydessä. Kuorovalmennusryhmän optimikoko on alle 15 tyttöä ja poikaa. Mikäli halukkaita on enemmän, on parasta jakaa lapset useampaan kuorovalmennusryhmään. Kuorovalmennusryhmä harjoittelee viikoittain 60 minuuttia. Kuorovalmennukseen ei pidetä pääsykokeita, vaan mukaan pääsevät kaikki kuorotoiminnasta

kiinnostuneet lapset. Kuorovalmennuslaisten ei tarvitse olla konservatorion oppilaita.

Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuoro on 9–19-vuotiaille lapsille ja nuorille tarkoitettu kuoro, jossa opitaan tervettä äänenkäyttöä, äänissä laulamista, intonaatiota, esiintymistä ja ilmaisua. Kuorolaisten ei tarvitse opiskella konservatoriolla, mutta kuoroon pidetään pääsykokeet, joissa testataan, että lapsi kykenee laulamaan ilman säestystä puhtaasti osaamansa laulun. Pääsykokeessa testataan myös taito toistaa kolmen sävelen sävelkulku sekä laulajan ääniala. Lapsi- ja nuorisokuoro harjoittelee viikottain 1,5 tuntia, ja harjoitusten keskellä pidetään pieni tauko. Tauolla on suuri merkitys kuorolaisten ryhmäytymisessä. Kuorolaisten optimimäärä on vähintään 30–40 laulajaa.

On tärkeää, että kuoroihin otetaan myös konservatorion ulkopuolisia laulajia. Tällä varmistetaan se, että lapset voivat jatkaa musiikkileikkikoulusta kuorovalmennukseen ja päästä mahdollisesti myöhemmin opiskelemaan musiikkiopistolle. Tytöt ja pojat laulavat samoissa kuororyhmissä. Äänenmurroksen jälkeen pojat voidaan ohjata laulamaan esimerkiksi Pirkanpoikiin, mikäli laulaminen lapsi- ja nuorisokuoron matalimmassa äänessä ei onnistu.

Periodiluonteisesti lapsi- ja nuorisokuoron vanhemmat laulajat eli yläkoulu- ja lukioikäiset harjoittelevat ja esittävät omaa ohjelmistoaan. Samoin nuoremmat eli alakouluikäiset kuorolaiset harjoittelevat välillä omaa ohjelmistoa.

Kun Espoon kuorokerhotoiminnasta on saatu tulokset ja kuorokerhotoiminnalle on toivottavasti löydetty pysyvä rahoituskanava, aletaan Tampereella toteuttaa mallinmukaista kuorokerhotoimintaa kouluissa.

6.2.2 Konsertit ja muut esiintymiset

Esiintymiset ja konsertit ovat hyvin tärkeä osa kuorotoimintaa, ja tutkimustulosten mukaan ne vaikuttavat myönteisesti kuorossa laulamisen motivaatioon. Usein ajatellaan, että yleisö on esiintymistilanteessa saamapuolella, mutta myös esiintyjät saavat useimmiten esiintymisistä mielihyvää ja positiivisia kokemuksia itse musiikin, musiikin tekemisen sekä sosiaalisen

vuorovaikutuksen kautta. Tavoitteellinen kuorotyö on palkitsevaa eli kuorolaisten tiedossa on oltava, mitä varten harjoitellaan.

Konservatorion kuorot pitävät ainakin kaksi kertaa vuodessa oman konsertin. Konsertteja elävöitetään esimerkiksi teemallisuuden tai juonen avulla. Lisäksi voidaan käyttää apuna näyttelijöitä (esimerkiksi musiikki-teatterilinjan opiskelijoita), säestäjiä, tanssijoita tai ulkopuolisia solisteja. Konsertteja pidetään myös muualla kuin konservatoriolla. Kuorot osallistuvat yhteiskonsertteihin, esimerkiksi Lasten Tampere ry:n järjestämiin konsertteihin sekä Tampereen Musiikkiakatemian kuorojen perinteiseen joulukonserttiin.

Kuorot esiintyvät Pirkanmaan alueella niin, että kuorojen tunnettavuus paranee. Kuorot voivat esiintyä myös erilaisissa tapahtumissa sekä viedä musiikkitervehdyksiä esimerkiksi palvelutaloihin, sairaaloihin ja kouluihin. Yhteistyöhön eri tahojen kanssa suhtaudutaan avoimesti. Suurisuuntaisetkin ideat voivat toteutua, kun niiden eteen tehdään työtä. Voisiko esimerkiksi Pikku Kakkoseen tehdä uuden lastenmusiikkiohjelman, jonka tekijöinä olisivat musiikin perusteiden opettajat, muskariopettajat, soitinopettajat, lauluopettajat sekä kuoronjohtajat, ja toteuttajina kuorot, muskarilaiset sekä musiikkiopiston soitto- ja lauluoppilaat?

6.2.3 Kuoroleirit, retket ja toiminnan rahoittaminen

Kuorojen yhteisöllisyyden kannalta on tärkeää, että kuorolaiset pääsevät viettämään aikaa toistensa kanssa enemmän kuin vain viikoittaisten harjoitusten aikana. Kuoroharrastuksen motivaatiotutkimuksissakin kuoroleirejä, retkiä ja kuoromatkoja on pidetty parhaimpina asioina kuoroharrastuksessa (Heilala & Virtanen 2006).

Selvitetään kuorovalmennuksen sekä lapsi- ja nuorisokuoron mahdollisuus osallistua toukokuussa 2017 Sulasolin laulujuhille Hämeenlinnassa. Viikonlopun ohjelmassa on lauantaina 13.5. pääjuhlan harjoitukset, esiintyminen lapsi- ja nuorisokuorojen konsertissa sekä lasten ja nuorten oma illanvietto ja sunnuntaina 14.5. juhlakulkue sekä pääjuhla. Pääjuhlassa lapsi- ja nuorisokuorot laulavat mukana kymmenessä kappaleessa. Laulujuhlilla on tarjolla

koulumajoitusta. Lapsi- ja nuorisokuorolaisten osallistumismaksu on 30 € / henkilö. Konservatorion kanssa neuvotellaan kustannusten hoitamisesta.

Sulasolin Nuorten kuoroliitto järjestää vuosittain valtakunnallisia tapahtumia ja koulutuksia sekä noin neljän vuoden välein International Choral Sympaatti-festivaalin, joka on kansainvälinen lapsi- ja nuorisokuorotapahtuma. Sulasolin Nuorten kuoroliiton jäsenyys Pirkanmaan alueella maksoi vuonna 2016 yhteensä 14,90 € / kuorolainen ja liittyminen 35 € / kuoro. Kaikki jäsenkuoron laulajat saavat kotiin Sulasolin jäsenlehden. Jatkossa selvitetään, voiko Nuorten kuoroliiton tapahtumiin osallistua, vaikka ei olisi Sulasolin jäsen, vai tulisiko lapsi- ja nuorisokuoron liittyä Sulasoliin.

Lapsi- ja nuorisokuoro järjestää jatkossa viikonloppuleirejä joko konservatorion tiloissa tai konservatorion ulkopuolella. Kerran vuodessa kuoro järjestää leirin, jossa kuorolaiset myös yöpyvät. Leirin järjestelyissä tarvitaan kuorolaisten vanhempien avustusta. Kustannusten jakamisesta tulee neuvotella konservatorion sekä lasten vanhempien kanssa. Parasta olisi, mikäli lasten vanhemmat perustaisivat kuorojen kannatusyhdistyksen, joka tukisi kuorojen toimintaa ja keräisi varoja toimintaa varten.

Esiintymisiä ja tapahtumia varten kuorot tarvitsevat esiintymisasut. Tähän saakka esiintymisiin on sovittu värit, joihin kuorolaiset ovat pukeutuneet. Esiintymisasuja on saatu myös lainaksi Tampereen konservatorion tanssiopistosta, jossa on laaja valikoima erilaisia rooliasuja. Kuorolaisille tulisi hankkia yhtenäiset paidat ja myöhemmin myös yhtenäiset juhlavammat esiintymisvaatteet. Kuorojen kannatusyhdistyksen tai kuorolaisten vanhempien apua tarvitaan esiintymisasuja hankkiessa.

6.2.4 Kuorojen ohjelmisto

Kuorovalmennuksen ohjelmisto on pääosin yksiäänistä ja suomenkielistä. Moniäänisyyttä harjoitellaan kaanonien ja ostinatojen avulla. Kuorovalmennuksessa lauletaan myös laululeikkejä ja käytetään kehorytmejä.

Lapsi- ja nuorisokuoron ohjelmisto on pääosin moniäänistä. 2–3-äänisyydestä siirrytään kuorolaisten taitojen kasvaessa moniäänisempiin

lauluihin. Laulettava ohjelmisto on tyyllisesti monipuolista, kansanlauluista poppiin ja lastenlauluista uuteen suomalaiseen kuoromusiikkiin. Kappaleet ovat peräisin eri aikakausilta, ja kuorossa lauletaan myös vierailta kielillä. Lasten laulukoulun kanssa sovitaan yhteistä ohjelmistoa, jota voidaan laulaa esimerkiksi äänenavausten yhteydessä. Äänenavauksissa käytetään myös laululeikkejä, joissa yhdistetään liikettä ja laulua.

6.2.5 Kuorojen markkinointi

Kuorojen markkinoinnissa tuodaan esille kuorojen positiivinen vaikutus lasten kehittymiselle. Kuoroharrastus on tutkitusti hyödyllistä terveydelle, sosiaalisille suhteille, aivojen kehitykselle, ja keskittymiskyvylle. Kuorossa kehittyvät äänenkäyttö-, nuotinluku ja esiintymistaidot, kuuntelukyky, keuhonhallinta ja harmoniantaju sekä sosiaaliset taidot. Tämän saaminen lasten vanhempien tietoon voisi hyvinkin nostaa kuorotoiminnan suosiota. Kuorolaulun tulee profiloitua kaikkien lasten mahdollisuutena oppia monipuolisesti musisointitaitoja ja päästä tekemään musiikkia yhdessä.

Usein kuoroharrastus aloitetaan ystävän tai läheisten kannustuksesta sekä omasta kiinnostuksesta lauluharrastukseen, mutta myös kuorokonsertin tai muun kuoroesityksen kuuleminen on tärkeä kuoroharrastuksen pariin innostava tekijä. Syksyllä 2016 lapsi- ja nuorisokuoroon liittyi Täältä tullaan avaruus -konsertin jälkeen neljä lasta, jotka olivat olleet kuuntelemassa konserttia. Konservatorion kuoroja täytyy markkinoida siten, että sekä lapset että aikuiset tietävät kuorojen olemassaolon. Kuorojen täytyy näkyä konservatoriolla, tapahtumaviikoilla, Lasten Tampere ry:n järjestämässä konserteissa, lastentapahtumissa, kouluissa ja tietenkin mediassa. Konsertteja ja kuorojen esiintymisiä mainostetaan julistein, tapahtumakalentereissa, nettisivuilla ja Facebookissa.

Konservatorion oppilaat voivat suorittaa kuorossa opintoihin kuuluvia yhteismusisointeja. Konservatorin oppilaille ja heidän vanhemmilleen kuoroja markkinoidaan Wilman kautta. Konservatorion uusille oppilaille ja heidän vanhemmilleen kuoroja markkinoidaan lisäksi toukokuussa järjestettävässä infotilaisuudessa. Konservatoriolla voisi alkaa pitää

työpajoja, joissa viikonlopun tai yhden päivän aikana oppilaat ja jopa heidän vanhempansa pääsisivät tutustumaan yhteismusisointiin. Kuorolaulu voisi olla yksi luonteva työpajan teema. Konservatoriolla voisi järjestää myös avointen ovien kuoroworkshopin, johon voisivat osallistua kaikki lapset ja aikuiset.

Konservatorion piano-oppilaat ovat potentiaalisia kuorolaisia, sillä he eivät usein soita ensimmäisinä opiskeluvuosinaan vielä kamarimusiikkia, vaan voisivat suorittaa opintoihin kuuluvia yhteismusisointeja kuorossa. Piano-opettajille jaetaan lukuvuoden alkaessa infolehtisiä, joissa esitellään kuorotoimintaa ja opettajia pyydetään mainostamaan kuoroja oppilaille. Infolehtisiä jaetaan myös konservatorion aulassa ja kirjastoissa. Musiikkileikkikoululaisille mainostetaan kuorotoimintaa muskarin jouluihin ja kevätjuhlien yhteydessä. Kuorotoimintaa markkinoidaan sähköpostilla niille (markkinointiluvan antaneille), jotka pyrkivät konservatoriolle soitinoppilaaksi, mutta eivät tulleet valituiksi.

Kuoroja markkinoidaan Tampereen konservatorion sekä Tampereen Musiikkiakatemian sivuilla. Kuoroille perustetaan Facebook-sivu. Kuoroja markkinoidaan Facebookin ”Tekemistä Tampereella lapsiperheille” -sivulla. Kuorolaisilta pyydetään ilmoittautumisen yhteydessä kuvauslupa, jotta esimerkiksi konsertissa kuvattua videomateriaalia voi julkaista Youtubessa. Konservatorion kuorot esitellään Pirkanmaan kuorokeskuksen sivuilla, ja kuorot on lisätty myös Tampereen kaupungin kulttuuripalveluiden nettisivujen kuorolistaukseen.

Kuoroja mainostetaan Aamulehden Harrasta & luo -teemalehdessä, joka julkaistaan elokuussa. Kuorotoiminnasta tehdään juliste, jota levitetään konservatoriolle, kouluille ja Tampereen kirjastoihin hyvissä ajoin ennen lukukauden alkua. Kuoroja markkinoidaan ala- ja yläkoulujen rehtoreille sähköpostilla. Tutun alakoulun rehtorin mukaan ilmaista harrastustoimintaa voidaan markkinoida oppilaille, ja hän on luvannut lähettää kuoromainos-sähköpostit eteenpäin rehtorien sähköpostilistalle.

Kuorojen alkaessa syksyllä järjestetään avoimet harjoitukset, joihin ovat tervetulleita kaikki halukkaat. Tämä alentaa kynnystä tulla tutustumaan

kuorotoimintaan. Facebookissa markkinoidaan avoimia harjoituksia tapahtumana.

Myös kuorojen nimeämistä tulisi miettiä osana markkinointina. Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorolle tulisi keksiä nimi, joka on nykyistä lyhyempi, kuvaava, helposti mieleen jäävä ja tyylikäs. Kuorovalmennukselle voisi samalla keksiä nimen, joka sopisi samaan ”nimiperheeseen” eli olisi samankaltainen lapsi- ja nuorisokuoron nimen kanssa. Nimien keksimiseksi voisi järjestää kaikille avoimen nimikilpailun. Mikäli nimikilpailu saataisiin julistettua esimerkiksi Aamulehden tai sen Moro-lehden kautta, saataisiin kuoroja tehtyä samalla tunnetuiksi. Kun kuoroille on valittu uudet nimet, pitäisi kuoroille suunnitella vielä logot.

Markkinoinnin muistilista

- nettisivut ja netin kuorolistaukset
- Wilma-viesti konservatorion oppilaille
- uusien oppilaiden infotilaisuus
- työpajat ja workshopit konservatoriolla
- julisteet
- Aamulehden Harrasta & luo -teemalehti
- sähköpostimainos koulujen rehtoreille
- sähköpostimainos konservatoriolle pyrkineille
- Infolehtiset piano-oppilaille, muskarilaisille ja muille
- Facebook (kuorosivu, konserttitapahtumat, avoimet harjoitukset, Tekemistä Tampereella lapsiperheille)
- Youtubeen video kuoron esiintymisestä

6.2.6 Sisäinen tiedottaminen ja ilmoittautuminen

Kuorojen sisäistä tiedottamista hoidetaan harjoituksissa jaettavilla infolapuilla, Wilman kautta lähetettävillä viesteillä sekä WhatsApp-viesteillä kuororyhmään. Konservatorion opintotoimisto on luvannut lisätä myös konservatorion ulkopuoliset lapset kuorojen Wilma-ryhmiin, jotta tiedotus esim. kuoroharjoitusten peruuntuessa kulkee opintotoimiston kautta.

Konservatorion ulkopuoliset kuorolaiset ilmoittautuvat kuoroihin Google Forms -kyselyn kautta. Ilmoittautumiskyselyn (liite 1) linkki on konservatorion kuorojen nettisivuilla. Konservatoriolla opiskelevat ilmoittautuvat kuoroihin Wilman kautta. Ilmoittautumisen yhteydessä sekä Wilmassa että Google Forms -kyselyssä pyydetään kuorolaisen huoltajalta kuvauslupa, jotta kuorosta otettuja kuvia ja videoita voidaan käyttää kuoron markkinointitarkoituksissa.

6.2.7 Kuorolaulun opetussuunnitelma

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ollaan uudistamassa. Tällä hetkellä voimassa olevat taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet yleiselle oppimäärälle ovat vuodelta 2005 ja laajalle oppimäärälle vuodelta 2002. Opetushallituksen tavoitteena on, että uudet taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet valmistuisivat vuonna 2017 ja niiden mukaan laaditut opetussuunnitelmat voitaisiin ottaa käyttöön oppilaitoksissa seuraavana vuonna. (Opetushallitus 2016.)

Tampereen konservatoriolla luodaan kuorolaulun opetussuunnitelma niin, että se voidaan ottaa käyttöön samaan aikaan Tampereen konservatorion uuden opetussuunnitelman kanssa. Kuorolaulun opetussuunnitelman laatimisessa käytetään hyväksi Espoon musiikkiopistossa laadittua kuorolaulun opetussuunnitelmaa. Opetussuunnitelman valmistuttua konservatoriolla aloitetaan kuorolaulu-oppiaineen tarjoaminen sivuaineena ja kuorolaulun tasosuoritusten tekeminen musiikkiopiston perus- ja opistotasolla.

Tasosuoritusten myötä pyritään luomaan pohjaa ammattilaiskuorolaulajien koulutukselle esimerkiksi Tampereella toimivan ammattikuoro Tampere Cappellan tarpeisiin. Lapsi- ja nuorisokuoron ja Tampere Cappellan välillä on hyvä kehittää yhteistyötä. Tampere Cappellan laulajat voisivat esimerkiksi vieraila laulamassa lapsi- ja nuorisokuoron harjoituksissa. Cappellan laulajat voisivat myös harjoittaa tuolloin kuorolaisia stemmoittain. Lapsi- ja nuorisokuorolaiset saisivat näin roolimallin ammattilaiskuorolaulajasta. Lapsi- ja nuorisokuoro voisi tehdä konserttiretkiä Tampere Cappellan konsertteihin. On mietittävä ja keskusteltava, voisiko Tampere Cappella laajentua

kuoroperheeksi, jonka alla mahtuisivat toimimaan Tampereen Musiikkiakatemiaan kuorot kuorovalmennuksesta ja lapsi- ja nuorisokuorosta alkaen.

6.2.8 Kuorojen maksut

Konservatorion kuoronjohtajan palkkaresurssista on tarpeen keskustella. Lukuvuonna 2016–2017 resurssia on lomautusten takia vain 26 viikkotapaamisen verran. Edellisenä vuonna resurssia oli 28 viikkotapaamisen verran. Kuorotoiminta poikkeaa musiikkiopiston orkestereista siten, että monet kuorolaiset eivät käy laulutunneilla toisin kuin orkesterilaiset käyvät soittotunneilla. Kuorolaisten laulutaidon kasvattaminen tapahtuu ryhmätunneilla, ja hyvään lopputulokseen pääsemiseksi lisäviikot resursseihin ovat hyvinkin tarpeen. Lisäresursseilla mahdollistetaan myös esiintymiset, leirit sekä suuremmat konserttitapahtumat.

Kuorolaisten osallistuminen kuorotoimintaan on viimeisten vuosien ajan ollut maksutonta, vaikka kuorolainen ei olisikaan konservatorion oppilas. Näin on hyvä jatkaa myös tulevaisuudessa ainakin siihen saakka, että kuorotoiminnan taso on saatu vakiinnutettua, eikä kuorolaisista ole pulaa.

Pirkanmaan musiikkiopistolla kuorotoiminta maksaa 80 € lukuvuodessa ja musiikin perusteiden opetuksesta maksetaan lisäksi 120 € lukukaudessa (Pirkanmaan musiikkiopisto 2016). Helsingin konservatoriolla kuorotoimintaan osallistuminen maksaa vuonna 2016 muilta kuin konservatoriolaisilta 120 € lukukaudessa ja kuorovalmennuslaisilta 80 € lukukaudessa. Hinta sisältää mahdollisuuden osallistua musiikin perusteiden opetukseen. (Helsingin konservatorio 2016.)

6.2.9 Yhteistyö lasten laulukoulun kanssa

On hienoa, että Tampereen konservatoriolla on etujoukoissa lähdetty toteuttamaan lasten lauluopetusta. Nyt lasten laulukoulun vakiinnutettua toimintansa konservatoriolla, on hyvä miettiä, mitä synergiaetuja voitaisiin saavuttaa laulukoulun ja konservatorion kuorojen yhteistyöllä. Keskusteluja yhteistyön laadusta on käyty laulukoulun opettajien kanssa.

Kuorojen opetussuunnitelmassa otetaan huomioon laulukoulun opetussuunnitelman tavoitteet. Myös kuorossa pyritään opettamaan kokonaisvaltaisen laulamisen perusasioita: lauluasentoa eli hyvää ryhtiä, luonnollista syvähengitystä, äänen sointia, artikulaatiota, esiintymistä ja tulkintaa eli ilmaisua sekä yhdessä musisoimista (Laulukoulun opetussuunnitelma).

Lasten laulukoulun kehittäjä Susanna Tenkanen-Lindeman on kirjoittanut erinomaisen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon (YAMK) opinnäytetyön ”Lasten kanssa laulaen. Laulopedagogin kokemuksia lasten laulunopetuksesta” (2014), jossa hän kuvaa laajasti havaintojaan ja kokemuksiaan lasten laulukoulun opettajana ensimmäisen syksyn ajalta. Työssä Tenkanen-Lindeman selventää lapsen äänen erikoispiirteitä ja kuvaa kattavasti lasten laulutunneilla käyttämiään mielikuvia ja harjoituksia. Usein kuoronjohtajana huomaan käyttäväni pääosin samoja harjoituksia viikosta toiseen, joten on erittäin virkistävää saada ideoita uusista harjoituksista. Ideaalitulanteessa osa harjoituksista toistuisi sekä kuorossa että lasten laulukoulussa, jolloin lapsi pystyisi paremmin toteuttamaan harjoiteltavan asian.

Useassa hyvässä lapsikuorossa on erikseen äänenmuodostaja, joka ohjaa kuorolaisten laulua teknisesti oikeaan suuntaan. Äänenmuodostaja työskentelee usein sekä koko kuoron että yksittäisten laulajien kanssa. Laulajien yksityistunteja voidaan pitää esimerkiksi kuoroharjoitusten tai kuoroleirin aikana. Tampereen konservatoriolla on nyt lasten laulamiseen erikoistuneita laulunopettajia, joiden ammattitaitoa kannattaa hyödyntää myös konservatorion kuoroissa esimerkiksi leirien yhteydessä.

Tällä hetkellä laulukoulun oppilaat voivat suorittaa opintoihin kuuluvan yhteismusisointinsa konservatorion kuoron lisäksi myös konservatorion

hyväksymässä talon ulkopuolisessa kuorossa. Mikäli tämä mahdollisuus poistettaisiin, laulaisivat kaikki nelisenkymmentä laulukoululaista lapsi- ja nuorisokuorossa. Mikä hieno laulajisto siinä olisikaan toteuttamaan moniäänistä kuoro-ohjelmistoa. Silloin olisi myös mahdollisuus aikatauluttaa esimerkiksi 1. ja 2. vuoden laulukoululaisten yksityistunteja joko kuoro-harjoitusten päälle tai vaihtoehtoisesti ennen harjoituksia tai niiden jälkeen. Toki täytyy pitää mielessä, että monet laulukoululaiset myös soittavat jotain soitinta. Silloin heillä on laulukoulun sekä musiikin perusteiden tunnin lisäksi viikoittain myös soittotunti sekä mahdollisesti vielä orkesteriharjoitukset.

Laulukoulussa ryhmätunteja pidetään ensimmäisenä neljänä vuotena. Jos tehtäisiin päätös, että vain 5.–7. vuoden laulukoululaiset suorittaisivat yhteismusiisoinnit konservatorion kuorossa, voisivat he liittyä tuolloin lapsi- ja nuorisokuoroon. Voi olla, että 13-vuotiaat laulajat kokisivat haastavana aloittaa kuorossa, jossa nuorimmat ovat 9-vuotiaita. 13–15-vuotiaat tuntisivat kuuluvansa porukkaan paremmin, mikäli he ovat laulaneet kuorossa jo aiemmin. Siitä syystä olisi parasta, että laulukoululaiset olisivat konservatorion kuoroissa joko alusta saakka tai esimerkiksi 3. vuoden alusta, jolloin he ovat täyttämässä 11 vuotta.

Laulukoulu ja kuorot voisivat jatkossa pitää välillä yhteiskonsertteja. Hyvä ajankohta ensimmäiselle yhteiskonsertille on helmikuussa 2017 järjestettävä koko Tampereen Musiikkiakatemian yhteinen lasten ja nuorten Soita! Laula! Tanssi! -festivaali. Yhteiskonsertit voisivat olla teemallisia niin, että esitettävät kappaleet sopisivat teemaan tai konsertin läpi kulkisi vaikka jokin kertojan esittämä tarina. Konsertissa kuorot ja laulukoululaiset voisivat esittää myös joitakin yhteisnumeroita. Yhteiset konserttikappaleet olisi hyvä tapa harjoitella jotain yhteistä ohjelmistoa sekä kuoroissa että laulukoulussa. Näiden yhteisten laulujen lisäksi tietyt hyviksi havaitut laulut, esimerkiksi kaanonit, voisivat olla aina yhteisessä perusohjelmistossa. Tuttua kappaletta laulaessa on helpompi keskittyä lauluteknisiin asioihin, jolloin laulua voidaan hyvin käyttää esimerkiksi äänenavauksen osana. Yhteiskonsertit ja sitä edeltävät yhteis- ja kenraaliharjoitukset antavat laulukoulun opettajille ja kuoronjohtajalle mahdollisuuden observoida toistensa työtapoja, mikä on aina tervetullutta alati kehittyvän opettajuuden aikana.

Konsertit toimivat molemminpuolisena markkinointitapahtumana laulukoulun ja kuorojen oppilaille, mutta myös konserttiyleisöä on helpompi saada

esiintyjäjoukon ollessa laajempi. Näin tieto uudehkosta laulukoulu-konseptista sekä konservatorion kuoro toiminnasta saadaan leviämään.

Markkinointiapua on tarjolla yhteistyön kautta myös laulukoululaisten rekrytoimiseen. Kuorovalmennuslaisille sekä heidän vanhemmilleen kerrotaan keväällä laulukoulun toiminnasta ja hakuaikataulusta. Vastavuoroisesti laulukouluun hakeneille, mutta hakuvaiheessa karsiutuneille lapsille kannattaa mainostaa mahdollisuutta pyrkiä kuoroon.

6.2.10 Yhteistyö musiikkileikkikoulun kanssa

Yhteistyö konservatorion kuorojen ja musiikkileikkikoulun kanssa voi olla avainasemassa pohdittaessa, kuinka musiikkiopistoon pyrkijöiden määrää voitaisiin kasvattaa takaisin 1980- ja 1990-luvuilla vallinneelle tasolle. Musiikkileikkikoulun lopettavat esikoululaiset pitäisi saada mukaan kuorovalmennukseen. Näin muskarilaiset saataisiin pysymään mukana konservatorion toiminnassa, vaikka he eivät vielä pyrkisi tai pääsisi soittamaan instrumenttia musiikkiopistolle.

Kuusivuotiaille on konservatoriolla tarjolla runsaasti musiikkileikkikouluryhmiä. Seitsemänvuotiaille on lukuvuonna 2016–2017 konservatoriolla yksi muskariryhmä eli soittismuskari. Tampereen konservatorion varhaiskasvatusvastaavan Marika Järvisen kanssa on keskusteltu alustavasti siitä, että kuusivuotiaiden soitinkarusellissa yksi opetettava ”instrumentti” voisi olla laulu ja kuorolaulu. Soitinkarusellissa lapset käyvät pareittain tutustumassa tiettyyn soittimeen aina noin kuukauden ajan 30 minuuttia viikossa. Lasten laulukoulu ja kuoro voisivat hoitaa kuukauden esittelykerrat esimerkiksi puoliksi. Silloin opetusta tulisi joka toinen viikko puoli tuntia koko vuoden ajan. Soitinkaruselliin osallistuu vuosittain 12 kuusivuotiasta lasta.

Marika Järvisen kanssa on puhuttu myös, että konservatorion kuorot voisivat esiintyä muskarin joului- ja kevätjuhlissa. Juhlia järjestetään joului- ja toukokuussa konservatorion Pyynikkisalissa. Yhden päivän aikana pidetään kolme juhlaa, joten esiintymällä jokaisessa juhlassa kuorot saavuttaisivat lähes 400 muskarilaisen ja heidän vanhempiansa huomion. Juhlat ovat keväällä 2016

alkaneet puolentoista tunnin välein, joten esiintymispäivästä tulee kuorolaisille noin nelituntinen, vaikka yhdessä juhlassa esitettäisiin vain pari laulua. Tällainen markkinointi olisi kuitenkin hyvin tehokasta, kun yleisölle vielä jaettaisiin infolehtisiä kuorotoiminnasta.

Viisi- ja kuusivuotiaille pojille on syksyllä 2016 alkanut Pirkanpoikien muskari. Muskarissa opetellaan laulun ja leikin avulla ryhmässä toimimista sekä äänenmuodostusta. Kuusivuotiaille voisi tarjota myös kuoromuskaria, joka voisi toimia samalla kuusivuotiaiden ”kuorovalmennusryhmänä”.

6.2.11 Yhteistyö musiikin perusteiden opetuksen kanssa

Syksyllä 2016 lapsi- ja nuorisokuorolaisista noin kolmasosa ei opiskellut musiikin perusteita. Tampereen konservatorion yleisten aineiden vastuunopettajan Susanna Vainion kanssa on keskusteltu siitä, että konservatorion kuorolaisille voisi alkaa tarjota mahdollisuutta osallistua musiikin perusteiden opetukseen. Asiasta pitää keskustella vielä konservatorion johdon kanssa. Musiikin perusteiden opetus tukisi oppimista myös kuoroharjoituksissa oppilaan nuotinlukutaidon ja musiikin hahmottamiskyvyn parannuttua.

Musiikin perusteet 1:n opetussuunnitelmaan kuuluu lauluääniin tutustuminen. Oppitunnilla käydään tuolloin läpi myös eri kuoromuodot ja kuunnellaan näytteitä kuoromusiikista. Tuo tunti voisi olla mahdollisuus päästä esittäytymään mupe-oppilaille ja kertoa kuoromuotojen ja kuoromusiikin lisäksi myös konservatorion kuorotoiminnasta. Myös konservatorion jokakeväsissä mupe-konserteissa voisi olla mahdollista päästä esittäytymään oppilaille ja heidän vanhemmilleen, jos tarjoutuisin johtamaan esimerkiksi konsertin suurkuoroesityksiä.

6.3 Kuoronjohtajan muistilista

Tätä työtä tehdessä on minulle kirkastunut asioita, jotka haluan erityisesti pitää mielessä lapsi- ja nuorisokuorojen kanssa työskennellessäni. Asiat liittyvät muun muassa harjoituksiin sekä kuorotoiminnan suunnittelemiseen. Olen

peilannut neuvoja omaan persoonallisuuteeni ja nostanut listalle itselleni tärkeimmät tämän työn tekemisen aikana tulleista oivalluksista.

- Musiikin tekemisen täytyy olla mukavaa! Lasten täytyy saada olla hyviä!
- Pyri avoimeen, turvalliseen ja luovaan ilmapiiriin harjoituksissa.
- Välitä ja huomioi. Jos joku kuorolainen on pois useammista harjoituksista, selvitä syy poissaoloihin.
- Toiminnassa täytyy olla lyhyen ja pidemmän aikavälin tavoitteita eli esimerkiksi esiintymisiä, konsertteja ja retkiä tulossa.
- Suunnittele, ole sekä luova että käytännöllinen.
- Pyri sitouttamaan lasten vanhemmat mukaan toimintaan.
- Kehitä kuoronjohtajan ammattitaitoasi ja ole valmis oppimaan muilta.

6.4 Toimintasuunnitelman toteutuksen aikataulu

Kuorotoiminnan toimintasuunnitelman toteuttamiselle on laadittu aikataulu, joka auttaa hahmottamaan toimintasuunnitelmassa mainitut tehtävät. Toimintasuunnitelman aikataulu on tehty vain seuraaville neljälle vuodelle, sillä sen jälkeen toimintasuunnitelma on joka tapauksessa hyvä päivittää vallitsevan tilanteen mukaiseksi.

2017

- Yhteistyötä lasten laulukoulun kanssa (yhteiskonsertti)
- Hyvä Suomi! -konsertti Tampere-talolla (Lasten Tampere ry)
- Sulasolin laulujuhlat Hämeenlinnassa
- Yhteistyötä musiikkileikkikoulun kanssa (soitinkaruselli)
- Kuoropaidat
- Nimikilpailu kuoroille
- Kuorolaiset musiikin perusteiden tunnille

2018

- Kuorolaulun opetussuunnitelma
- Lapsi- ja nuorisokuoron ensimmäinen viikonloppuleiri
- Liittyminen Sulasoliin
- Kuorotyöpaja konservatoriolla

2019

- Kuorokerhotoiminnan aloitus Tampereella
- Esiintymisvaatteet kuorolle
- Äänenmuodostuopetusta leirillä
- Tampere Cappellan laulajat mukaan harjoituksiin
- Kuoromuskari 6-vuotiaille

2020

- Ensimmäiset kuorolaulun tasosuoritukset

7 POHDINTA

Tässä työssä on vastattu sille asetettuihin tavoitteisiin. Kuitenkin onnistuminen opinnäytetyön aiheessa eli Tampereen lapsi- ja nuorisokuorotoiminnan kehittämisessä selviää vasta vuosien kuluessa. Työn tekeminen on ollut antoisaa, ja osa kehitystyön ideoista on otettu käyttöön jo keväällä ja syksyllä 2016. Kuorotoiminnasta ja sen kehittämisestä saatujen kokemusten perusteella toimintasuunnitelma tulee muokkautumaan, mutta tärkeää on, että tässä työssä luotu visio pysyy kirkkaana mielessä.

Tutustuminen kuoroaiheiseen tutkimustietoon on ollut mielenkiintoista ja se on tuonut tärkeää taustatietoa toimintasuunnitelmassa esiteltyihin asioihin. Tutkimustietoa kuorolaulun hyvää tekevistä vaikutuksista voi käyttää suoraan kuorotoiminnan markkinoimisessa. Toivon, että opinnäytetyöstä on hyötyä myös muille kuoronjohtajille ja musiikkikasvattajille.

Yksi työn tärkeimmistä anneista on ollut lisääntynyt yhteydenpito kollegoihin Tampereen konservatoriolla ja kuoronjohtajakollegoihin ympäri Suomea. Vuoropuhelua ja yhteistyötä on nyt helpompi jatkaa, kun asioista on jo keskusteltu yhdessä. Tämän opinnäytetyöprosessin johdosta yhteistyöstä eri tahojen kanssa on konkreettisia ehdotuksia, joita aletaan toteuttaa heti ensi vuodesta alkaen. Tämän työn pohjalta on hyvä jatkaa keskusteltuja myös Tampereen konservatorion johdon kanssa kuorotoiminnan kehittämisestä.

Seuraava iso askel Tampereen konservatorion lapsi- ja nuorisokuorotoiminnan kehittämisessä on oman kuorolaulun opetussuunnitelman luominen ja sen käyttöönotto. Opetussuunnitelman tekeminen on luonteva ajoittaa konservatorion opetussuunnitelman uudistamisen yhteyteen. Tampereen konservatorion uusi opetussuunnitelma otettaneen käyttöön vuonna 2018.

Monessa oppilaitoksessa on juuri tehty kuorolaulun opetussuunnitelma tai sen tekemistä suunnitellaan. Tätä työtä tehdessäni en välttämättä saanut tietooni kaikkia oppilaitoksia, joilla opetussuunnitelma on tehty tai tekeillä, sillä etsin tietoja internetistä sekä kuoronjohtajakollegoilta kysellen. Olisi kiinnostavaa

tehdä kattava tutkimus kuorolaulun opetuksen tilasta Suomessa ja vertailla tilannetta esimerkiksi Pohjoismaihin tai laajemminkin.

Espoon lisäksi muillakin paikkakunnilla ollaan aloittamassa kuorolaulun tasosuoritusten tekeminen. Kymmenen vuoden kuluttua kuorolaulun opetus musiikkioppilaitoksissa on varmasti levinnyt ympäri Suomen. Toivon, että silloin myös koulujen kuorokerhotoiminta on yleistynyt ja kuorotoimintaa vetävät ammattilaiskuoronjohtajat. Myös Tampereella päästään toivottavasti aloittamaan koulujen kuorokerhotoiminta laajemminkin mittakaavassa.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, lisääntyvätkö musiikkiopiston hakijamäärät, mikäli kuorovalmennuksesta saadaan toimiva musiikkiharrastuksen jatke musiikkileikkikoululaisille. Tulevaisuudessa on myös mielenkiintoista seurata, miten nopeasti kuorolaulun opettaminen yleistyy Suomessa. Olisi mielenkiintoista tutkia, minkälaisille urapoluille kuorolaulun tasosuorituksia tehneet suuntautuvat. Tuleeko heistä ammattilaulajia vai kenties jopa ammattikuorolaulajia Suomen toivottavasti edelleen lisääntyviin ammattikuoroihin? Milloinkahan kuorolaulua voisi opiskella myös pääaineena taiteen perusopetuksen musiikin laajassa oppimäärässä? Entäpä Sibelius-Akatemiassa?

Otan haasteekseni kouluttautua ja kehittää itseäni kuoronjohtajana sekä lapsiryhmien ohjaajana. Olen jo ollut yhteydessä Suomen kuoronjohtajayhdistykseen sekä Espoon kuorokerhotoiminnassa mukana oleviin kuoronjohtajiin Sanna Valvanteeseen sekä Pasi Hyökkiin ja toivonut, että lapsikuoronjohtajille järjestettäisiin koulutusta, jossa Tapiolan kuorossa ja Espoon kuorokerhoissa saadut hyvät käytännöt saataisiin kiertoon ja käyttöön.

LÄHTEET

Autio, S. Kuoronjohtaja. 2016. Puhelinkeskustelu 26.10.2016.

Clift, S., Hancox, G., Morrison, I., Hess, B., Kreutz, G. & Stewart, D., 2010. Choral singing and psychological wellbeing: Quantitative and qualitative findings from English choirs in a cross-national survey. *Journal of Applied Arts and Health* 1 (1), 19–34. <http://www.whitstablechoral.org.uk/wp-content/uploads/2009/10/clift-et-al-2010-choral-singing-and-psychological-wellbeing.pdf>

Erkkilä, T. 2013. Pedagogiikka Tapiolan kuorossa ja Kari Ala-Pöllänen yhteistoiminnallisena lapsikuoronjohtajana. Oulun yliopiston tutkijakoulu, Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Heilala, V. & Virtanen, S. 2006. Kuorossa laulamisen motivaatio perusopetuksen koulujen kuoroissa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.

Helsingin konservatorio. 2016. Kuorot. [verkkosivut]. Luettu 15.10.2016. www.konservatorio.fi/fi/orkesterit_ja_kuorot/kuorot_ja_lauluyhtyeet

Huotilainen, M. 2013. Musiikin oppimisen erityisyys neurotieteen näkökulmasta. Teoksessa Jordan-Kilkki, P., Kauppinen, E. & Korolainen-Viitasalo, E. (toim.) Musiikkipedagogin käsikirja. Vuorovaikutus ja kohtaaminen musiikinopetuksessa. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 97–110.

Hyökki, M., Hyökki, P., Jordan P., Lehtinen, M., Norjanen, H. & Sivén J. 2010. Kuorolaulu. Tasosuoritusten sisällöt ja arviointi.

Hyökki, P. kuoronjohtaja. 2016a. Kuorolaulun opetussuunnitelma. Sähköpostiviesti. Luettu 20.1.2016.

Hyökki, P. kuoronjohtaja. 2016b. Puhelinkeskustelu 1.11.2016.

Johnson, J. K., Louhivuori, J. & Siljander E. 2016. Comparison of well-being of older adult choir singers and the general population in Finland: A case-control study. *Musicae Scientiae*. [Verkkoartikkeli]. Julkaistu 20.4.2016. Luettu 28.10.2016. <http://arohaartfulaging.org/wp-content/uploads/2016/04/Johnson-et-al-2016-QOL-of-choir-singers-case-control-study.pdf>

Julen, A. kuoronjohtaja. 2016. Puhelinkeskustelu 29.10.2016.

Kauppinen, E. opetusneuvos. 2016. Kuorolaulu pääinstrumenttina taiteen perusopetuksessa. Sähköpostiviesti. Luettu 6.11.2016.

Kivivuori, M. kuoronjohtaja. 2016. Lapsi- ja nuorisokuoro. Sähköpostiviesti. Luettu 11.10.2016.

Koppinen, M. 2001. Tampereen konservatorio 1931–2001. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laulukoulun opetussuunnitelma. Tampereen konservatorio.

Louhivuori, J. & Salminen, V.-M. 2005. Miksi laulamme kuorossa? Kuoroharrastusta koskevan kyselyn tuloksia. *Sulasol* 55 (4), 12-14.

Mertaniemi, S.-M. opintosihteeri (Tampereen konservatorio). 2016. Henkilökohtainen tiedonanto 14.10.2016.

Miettinen, M. & Niemistö, A. 1998. Miksi mies laulaa? Kuorolaulajan harrastusmotivaation tarkastelu Decin ja Ryanin kausaalisten orientaatioiden teorian avulla. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.

Milovanov, R. & Tervaniemi, M. 2011. The interplay between musical and linguistic aptitudes: a review. *Front Psychology* (2) 321.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3221315/>

Murtoniemi, M. 2002. Laulamisen motivaatio poikakuorossa. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu -tutkielma.

Musiikkikoulu Maija Salo. 2016. [verkkosivut]. Luettu 15.10.2016.
www.musiikkikoulu.net

Mäki-Luopa, J.-P. toiminnanjohtaja (CM Musiikkiopisto). 2016. Puhelinkeskustelu 24.10.2016.

Mäntyranta, E. 2016. Espoon kouluissa synnytetään lauluvalankumousta. *Rondo Classic* 54 (11), 58–59.

Nekala. 2016. [Wikipedia-artikkeli]. Luettu 18.10.2016.
fi.wikipedia.org/wiki/Nekala

Nuorten kuoroliitto. 2016. [verkkosivut]. Luettu 8.10.2016. nukl.sulasol.fi

Opetushallitus. 2016. Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen. [verkkosivut]. Luettu 8.10.2016.
http://oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus/TPO2018

Pearce E., Launay J. & Dunbar R. 2015. The ice-breaker effect: singing mediates fast social bonding. *The Royal Society*. [Verkkoartikkeli]. Julkaistu 28.10.2015. Luettu 16.10.2016. <http://dx.doi.org/10.1098/rsos.150221>

Pirkanmaan musiikkiopisto. 2016. [verkkosivut]. Luettu 1.10.2016. www.pmo.fi

Pirkanpojat. 2016. [verkkosivut]. Luettu 1.10.2016. www.pirkanpojat.com

Pyymäki, P. orkesterinjohtaja. 2016. Puhelinkeskustelu 1.11.2016.

Riihimäki, M. kuoronjohtaja. 2016. Puhelinkeskustelu 2.11.2016.

Roivainen, R. laulopedagogi. 2016. Lasten lauluopetus konservatoriolla. Sähköpostiviesti. Luettu 24.10.2016.

Siljamäki, E. 2016. Tutkimustuloksia YTHS:n ja Taideyliopiston yhteistyöstä. [verkkosivut]. Luettu 6.11.2016.

<http://esiljamaki.wixsite.com/eevasiljamaki/single-post/2016/09/01/Tutkimustuloksia-YTHSn-ja-Taideyliopiston-yhteistyosta>

Singing Europe. 2015. [verkkojulkaisu] Luettu 9.10.2016.

http://www.thevoiceproject.eu/fileadmin/redaktion-thevoice/VOICE/docs/singingeurope/singingeurope_report.pdf

Särkinen, M. 2015 "Parhaat kaverit ympärillä oli ihanaa soittaa ja laulaa." Koulun musiikinopetuksesta kuorolaiseksi. Jyväskylän yliopisto. Musiikin laitos. Pro gradu -tutkielma.

Tampereen konservatorion vuosikertomukset 1980–2006.

Tampereen lapsi- ja nuorisokuoro. 2016. [verkkosivut]. Luettu 12.10.2016.

www.tampereenlapsijanuorisokuoro.com

Tampereen seurakunnat. 2016. Lapsi- ja nuorisokuorot. [verkkosivut]. Luettu

12.10.2016. tampereenseurakunnat.fi/toimintaa/musiikki/lapsi-ja_nuorisokuorot

Tampereen ortodoksinen seurakunta. 2016. Kuorot. [verkkosivut]. Luettu

8.10.2016. www.ort.fi/tampere/kuorot

Tenkanen-Lindeman, S. 2014. Lasten kanssa laulaen. Laulupedagogin kokemuksia lasten laulunopetuksesta. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Musiikkipedagogi (YAMK). Opinnäytetyö.

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2002. Vapaa-aikatutkimus. [verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Luettu 7.10.2016.

www.stat.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tie_001.html

Viluksela, A. 2011. Kuorolaulu oppiaineena. Sulasol 61 (4). [luettu verkkojulkaisusta]. www.sulasol.fi/lehti/arkisto/4-11/kuorolaulu-oppiaineena/

Westerlund, A. Kuoronjohtaja. 2016. Puhelinkeskustelu 27.10.2016.

LIITTEET

Liite 1. Uuden kuorolaisen ilmoittautumislomake

- Nimi
- Syntymäaika
- Osoite
- Puhelinnumero
- Sähköpostiosoite
- Huoltajan nimi
- Huoltajan puhelinnumero
- Huoltajan sähköpostiosoite
- Saako kuorolaisen lisätä kuorolaisten WhatsApp-tiedotusryhmään?
Kyllä/ei
- Saako huoltajan lisätä vanhempien WhatsApp-tiedotusryhmään?
Kyllä/ei
- Kumpaan puhelinnumeroon opintotoimiston pyydetään lähettävän tekstiviesti-ilmoitus, jos harjoitukset joudutaan perumaan kuoronjohtajan sairastumisen takia? Kuorolaisen/huoltaja

KUVAUSLUPA

Julkaistaessa alle 18-vuotiaan kuvia täytyy lupa pyytää hänen huoltajaltaan. Tämä kysely koskee kuoron harjoituksissa tai konserteissa kuvattujen valokuvien ja videoiden käyttöä kuoron markkinointitarkoituksiin tai esimerkiksi historiikissa. Julkaisuissa kuorolaiset esitetään aina myönteisessä valossa. Lupa/kielto on voimassa, kunnes huoltaja sen erikseen peruu tai kuorolainen lopettaa kuorossa.

- Annan luvan kuorolaisen tunnistettavan kuvan tai videon (ilman nimeä) julkaisemiseen. Kyllä/ei
- Annan luvan kuorolaisen tunnistettavan kuvan tai videon sekä nimen julkaisemiseen. Kyllä/ei